

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

Ανεργία των γυναικών: Τα αίτια, οι συνέπειες και τα προγράμματα της τοπικής αυτοδιοίκησης που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου στην Ελλάδα

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΔΗΜΑΚΗ ΕΛΕΝΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΕΝΙΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Κόρινθος, Νοέμβριος 2021

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Local and Regional Development and Government»

Female unemployment: The causes, the consequences and programs implemented by Local Governments to tackle unemployment in Greece

NAME: DIMAKI ELENI
SUPERVISOR: VENIERIS DIMITRIOS

Corinth, November 2021

Περίληψη

Η παρούσα εργασία μελετά την ανεργία των γυναικών, τα αίτια και τις συνέπειές της, καθώς και τις δράσεις και τα προγράμματα που εφαρμόζουν οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις για την αντιμετώπιση της ανεργίας. Τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί μελετούν το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα, τα αίτια και τις συνέπειες της ανεργίας στις γυναίκες, την επίδραση των δημογραφικών στοιχείων στα επίπεδα ανεργίας τους και τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση της ανεργίας στις γυναίκες. Χρησιμοποιώντας δευτερογενή δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) για το διάστημα 2011 έως 2020, και στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕλΣτατ) για το τέταρτο τρίμηνο του 2020, μελετήθηκε εάν το ποσοστό ανεργίας των Ελληνίδων διαφέρει από το αντίστοιχο ποσοστό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ27), αλλά και εάν το φύλο, η ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο επηρεάζουν τα επίπεδα ανεργίας των Ελληνίδων. Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι Ελληνίδες βιώνουν σημαντικά περισσότερη ανεργία από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και από τους άνδρες στην Ελλάδα. Επιπλέον, όσο πιο μικρή ηλικία έχει μία Ελληνίδα, τόσο πιθανότερο είναι να βιώσει πρόβλημα ανεργίας, ενώ οι απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν σημαντικά μικρότερη πιθανότητα να μείνουν χωρίς δουλειά από τις απόφοιτες των χαμηλότερων εκπαιδευτικών βαθμίδων.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε έδειξε ότι ένας σημαντικός παράγοντας στον καθορισμό της ανεργίας των γυναικών είναι οι οικονομικές κρίσεις που μπορούν να επαναφέρουν στην επιφάνεια προβλήματα ανισότητας των δύο φύλων στην εργασία. Σημαντικό εύρημα είναι ότι η διαιώνιση των ανισοτήτων των δύο φύλων μπορεί να αποτελεί τόσο αίτιο όσο και συνέπεια της ανεργίας, ενώ άλλες συνέπειες της ανεργίας είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η κατάθλιψη. Τέλος, η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας των γυναικών κυρίως μέσα από τη χρήση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, που στοχεύουν να βοηθήσουν τις γυναίκες με προγράμματα κατάρτισης για την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, έτσι ώστε να αυξηθεί η πιθανότητα εισόδου ή επανεισόδου τους στην αγορά εργασίας

Λέξεις-κλειδιά: *Ανεργία, γυναίκες, ανισότητα, δημογραφικοί παράγοντες*

Abstract

This paper studies the unemployment of women in Greece, its causes and effects, as well as the actions and programs implemented by local government to address unemployment. The research questions study the unemployment rate of women in Greece, the causes and consequences of unemployment in women, the impact of demographic characteristics on their unemployment levels and the contribution of local governance in tackling unemployment in women. Using secondary data from Eurostat for the period 2011 to 2020, as well as additional data from the Greek Statistical Authority (EIStat) for the fourth trimester of 2020, the study examined whether Greek women's unemployment rate differs from the corresponding rate in the European Union (EU27), and also whether gender, age and education level affect the unemployment levels of Greek women. Findings showed that Greek women experience significantly more unemployment than the European Union average, but also than men in Greece. In addition, the younger a Greek woman is, the more likely she is to experience unemployment problems, while higher education graduates are significantly less likely to lose their jobs than lower-level graduates.

The literature review showed that an important factor in determining women's unemployment are economic crises that can bring to the surface problems of gender inequality at work. An important finding is that perpetuating gender inequality can be both a cause and a consequence of unemployment, while other consequences of unemployment are low self-esteem and depression. Finally, local government can help tackle women's unemployment mainly through the use of proactive policies of employment, which aim to help women through educational programs to acquire knowledge and skills, so as to increase the probability that they will enter or re-enter the labor market.

Keywords: Unemployment, women, inequality, demographic factors

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1. Απασχόληση των Γυναικών και Εργασιακή Ανισότητα	8
1.1 Ιστορική Αναδρομή της Απασχόλησης των Γυναικών.....	8
1.2 Εργασιακή Ανισότητα των Δύο Φύλων στη Σύγχρονη Εποχή.....	9
1.2.1 Δικαιώματα των γυναικών και οικονομική κρίση.....	9
1.2.2 Οικονομική κρίση και ανεργία των γυναικών.....	10
Κεφάλαιο 2. Αίτια και Συνέπειες της Ανεργίας στις Γυναίκες.....	14
2.1 Αίτια της Ανεργίας στις Γυναίκες	14
2.1.1 Οικονομικοί και Κοινωνικοί Παράγοντες που Εμπλέκονται στην Ανεργία των Γυναικών	15
2.1.2 Επίδραση του Φύλου στην Ανεργία των Γυναικών	17
2.1.3 Γνώση κι Εκπαίδευση ως Παράγοντες που Εμπλέκονται στην Ανεργία των Γυναικών	18
2.2 Συνέπειες της Ανεργίας στις Γυναίκες.....	20
Κεφάλαιο 3. Πολιτικές Τοπικής Αυτοδιοίκησης που Συμβάλλουν στην Αντιμετώπιση της Ανεργίας των Γυναικών	22
3.1 Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης.....	22
3.1.1 Μέτρα Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης	23
3.2 Δράσεις Ενίσχυσης της Απασχόλησης στην Ελλάδα	23

3.2.1 Προβλήματα στην Εφαρμογή των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης	24
3.3 Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ενίσχυση της Απασχόλησης των Γυναικών στην Ελλάδα.....	25
3.3.1 Τρέχοντα Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την Αντιμετώπιση της Ανεργίας.....	27
Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία και Αποτελέσματα	30
4.1. Μεθοδολογία της Μελέτης.....	30
4.1.1 Σχεδιασμός Μελέτης	30
4.1.2 Δείγμα	31
4.1.3 Εργαλείο Μέτρησης	31
4.1.4 Διαδικασία	31
4.2. Αποτελέσματα της Μελέτης.....	32
4.2.1 Απάντηση Ερευνητικών Υποθέσεων	32
Κεφάλαιο 5. Συζήτηση.....	39
Βιβλιογραφικές Αναφορές	45

Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 σε πολλές χώρες επηρέασε σε μεγάλο βαθμό και την Ελλάδα, προσελκύνοντας την προσοχή της ερευνητικής κοινότητας σχετικά με την οικονομική ύφεση και πώς επηρέασε την κοινωνία και τη δημόσια υγεία (Economou et al., 2016). Το διάστημα 2008-2014, το ποσοστό ανεργίας στη χώρα αυξήθηκε από 8% σε 27% (Eurostat, 2015).

Κατά το παρελθόν, οι οικονομικές υφέσεις και οι χρονικές περίοδοι που χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, έχουν δείξει πως τα δύο φύλα επηρεάζονται δυσανάλογα, με τους άνδρες περισσότερο από ό,τι οι γυναίκες (Bambra, 2011, Economou et al., 2016). Οι γυναίκες ωστόσο έχουν επιβαρυνθεί με περισσότερους τρόπους από τους άνδρες λόγω της οικονομικής κρίσης (Parageorgiou & Petousi, 2018). Ο Rubery (2014), για παράδειγμα, υποστηρίζει πως οι γυναίκες υποφέρουν περισσότερο από την οικονομική ύφεση, αφού γίνονται δεκτές σε πιο ευάλωτες, λιγότερο εξειδικευμένες θέσεις εργασίας και είναι οι πρώτες που απολύονται. Στην Ελλάδα, οι μελέτες συγκλίνουν στο γεγονός ότι, αν και η κρίση επηρεάζει κάθε άτομο, στο γυναικείο φύλο γυναίκες επέφερε δραστικές δυσκολίες στη ζωή τους (Karakioulafi, 2017, Karamessini, 2014).

Επιπλέον, σε περιόδους κοινωνικής και οικονομικής κρίσης, επιβάλλονται σημαντικές περικοπές στις παροχές κοινωνικής και υγειονομικής περίθαλψης και μειώνονται οι πολιτικές ισότητας των δύο φύλων, όπως η άδεια μητρότητας, τα προνόμια και τα επιδόματα για μονογονεϊκές οικογένειες, πολύτεκνες οικογένειες ή οικογένειες με παιδιά με ειδικές ανάγκες και άλλα, που μέχρι πρότινος συνέβαλαν θετικά στο οικονομικό βάρος των νοικοκυριών και επέτρεπαν στις γυναίκες να συμμετέχουν πιο ενεργά στην αγορά εργασίας (Zambarloukou, 2015).

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι διπλός. Αφενός εστιάζει, μέσα από τη μελέτη της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας, στην ανεργία των γυναικών, στα αίτια και τις συνέπειές της, καθώς και στα προγράμματα της τοπικής αυτοδιοίκησης τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας. Αφετέρου, εξετάζει εμπειρικά τα επίπεδα ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τη σχέση της ανεργίας με το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο των ανέργων.

Η μελέτη εστιάζει στην ανεργία των γυναικών κατά τα τελευταία 10 χρόνια, και συνδέεται με την θεωρητική και την πρόσφατη ερευνητική βιβλιογραφία. Τα ερευνητικά ερωτήματα (ΕΕ) που διατυπώνονται σε σχέση με τον σκοπό της μελέτης είναι τα ακόλουθα:

ΕΕ1: Ποιο είναι το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες;

ΕΕ2: Ποια είναι τα αίτια της ανεργίας στις γυναίκες;

ΕΕ3: Ποιες είναι οι συνέπειες της ανεργίας στις γυναίκες;

ΕΕ4: Ποια είναι η επίδραση των δημογραφικών στοιχείων των γυναικών στα επίπεδα ανεργίας τους;

ΕΕ5: Πώς μπορεί να συμβάλει η τοπική αυτοδιοίκηση στην αντιμετώπιση της ανεργίας στις γυναίκες;

Επιπλέον, διατυπώνονται οι εξής ερευνητικές υποθέσεις που διερευνώνται στο εμπειρικό μέρος. Η πρώτη υπόθεση σχετίζεται με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα ΕΕ1:

H1. Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των γυναικών της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2011-2020

Οι υποθέσεις H2 έως H4 σχετίζονται με το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα ΕΕ4 και είναι οι ακόλουθες:

H2. Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των δύο φύλων στην Ελλάδα την περίοδο 2011-2020

H3. Υπάρχει επίδραση της ηλικίας στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020

H4. Υπάρχει επίδραση του εκπαιδευτικού επιπέδου στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020.

Τα ερευνητικά ερωτήματα ΕΕ2, ΕΕ3 και ΕΕ5 απαντώνται μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Τα ερευνητικά ερωτήματα ΕΕ1 και ΕΕ4 απαντώνται τόσο θεωρητικά όσο και ερευνητικά μέσω στατιστικής ανάλυσης από δεδομένα της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας

(2021). Η εργασία χωρίζεται σε έξι κεφάλαια τα οποία αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα ως εξής.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην απασχόληση των γυναικών και την εργασιακή ανισότητα, ξεκινώντας με μία ιστορική αναδρομή στην απασχόληση των γυναικών και θίγοντας ζητήματα της εργασιακής ανισότητας των δύο φύλων στη σύγχρονη εποχή (ερευνητικό ερώτημα EE1). Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στα αίτια της ανεργίας των γυναικών (ερευνητικό ερώτημα EE2), στις συνέπειες της ανεργίας για τις γυναίκες (ερευνητικό ερώτημα EE3) καθώς και στους δημογραφικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανεργία των γυναικών (ερευνητικό ερώτημα EE4).

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται προγράμματα της τοπικής αυτοδιοίκησης τα οποία συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανεργίας των γυναικών (ερευνητικό ερώτημα EE5). Το τέταρτο κεφάλαιο περιγράφει τη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε για την υλοποίηση της έρευνας, με αναφορά στον σχεδιασμό της μελέτης, το δείγμα και τη δειγματοληψία, το εργαλείο μέτρησης και τη διαδικασία. Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έρευνας, ενώ το έκτο κεφάλαιο παρέχει συμπεράσματα και συζήτηση για τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης. Τα συμπεράσματα της έρευνας συνδέουν τη βιβλιογραφική ανασκόπηση με τα αποτελέσματα με χρήση δευτερογενών δεδομένων αναφορικά με τα επίπεδα ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ανεργία των γυναικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ελλήνων ανδρών, και συνοψίζουν τα ευρήματα από τη βιβλιογραφία σχετικά με τα αίτια και τις συνέπειες της ανεργίας των γυναικών, αλλά και τις δράσεις των τοπικών κοινωνιών που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

Κεφάλαιο 1. Απασχόληση των Γυναικών και Εργασιακή Ανισότητα

1.1 Ιστορική Αναδρομή της Απασχόλησης των Γυναικών

Σύμφωνα με τον Heater (1999), οι γυναίκες αποτελούν μια κοινωνική ομάδα που έχει στερηθεί την κοινωνική δικαιοσύνη από την πρώτη στιγμή που συστάθηκαν οι σύγχρονες κοινωνίες των πολιτών. Παρόλο που τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον έχει στραφεί στα δικαιώματα των γυναικών, οι γυναίκες εξακολουθούν να αποτελούν μια ομάδα κοινωνικά αποκλεισμένη σε σχέση με άλλες (Jarvis, 2004).

Το ζήτημα της ισότητας των δύο φύλων ξεκινά από την αρχαιότητα, με τον Έλληνα φιλόσοφο Πλάτωνα να θεωρεί τις γυναίκες ίσες με τους άνδρες. Ο φιλόσοφος πίστευε στη ικανότητα των γυναικών να μπορούν να διοικούν και να κυβερνούν το ίδιο καλά με τους άνδρες, αφού θεωρούσε πως η σοφία, η λογική, η γενναιότητα και η αρετή δεν είναι θέμα φύλου, αλλά ψυχής (Γεωργούλης, 1962). Εξέχουσα σημασία για τον Πλάτωνα είχε και η εκπαίδευση καθώς τόνιζε πως το κράτος πρέπει να προτρέπει τις γυναίκες να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση όπως και οι άνδρες. Ο Αριστοτέλης από την άλλη πλευρά πίστευε πως οι γυναίκες βρίσκονταν σε κατώτερη θέση από τους άντρες. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά τη λειτουργία της αναπαραγωγής, θεωρούσε ότι οι γυναίκες ως μητέρες έχουν έναν παθητικό ρόλο, με αποτέλεσμα το παιδί να κληρονομεί μόνο τα χαρακτηριστικά του πατέρα. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, υιοθετήθηκε τόσο η προσέγγιση του Αριστοτέλη σχετικά με τη φύση των γυναικών, όσο και η θρησκευτική ερμηνεία εκείνης της εποχής για τη θέση της γυναίκας, με τις γυναίκες να θεωρούνται ως μία «πηγή κακού» και έτσι να περιορίζονται στον αναπαραγωγικό τους ρόλο. Για τον Ρουσσώ, η φύση των γυναικών τους περιόριζε στη σφαίρα της οικίας και της οικογενειακής ζωής με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα ένταξης στο «ιδανικό» του πολιτικό κράτος ως ισότιμοι πολίτες (Wollstonecraft, 2004).

Μόλις πριν από εκατό περίπου χρόνια, η Μαρία Μοντεσσόρι (1869-1952) προετοίμασε το έδαφος αμφισβητώντας τις παραδοσιακές αξίες και τους περιορισμούς των γυναικών, καθώς ήταν η πρώτη γυναίκα που σπούδασε σε ιταλικό πανεπιστήμιο, ενώ λόγω των εξαιρετικών επιδόσεων της, αμέσως μετά την αποφοίτησή της, διορίστηκε ως καθηγήτρια.

Στο τέλος του 19ου αιώνα το κίνημα του φεμινισμού εισάχθηκε στην Ελλάδα. Τα φεμινιστικά κινήματα ανά τον κόσμο προσπάθησαν να βοηθήσουν τις γυναίκες να ξεφύγουν από τη μειονεκτική θέση που τους είχε δοθεί σε κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, υπογραμμίζοντας τη σημασία της κατάργησης των στερεοτυπικών αντιλήψεων, την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, καθώς και την ενδυνάμωση των γυναικών που ανήκαν σε ευάλωτες ομάδες, όπως τις άνεργες γυναίκες και τις γυναίκες με αναπηρίες, τις ανύπαντρες και τις χωρισμένες μητέρες (Vaiou & Stratigaki, 1989).

Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση του 2008 συνοδεύτηκε από μειωμένη ζήτηση εργασίας, μειωμένα οικογενειακά εισοδήματα και υψηλότερο εθνικό χρέος (Drydakis, 2015, Kentikelenis et al., 2014). Παρατηρήθηκε μείωση των δημόσιων δαπανών κατά 24% (OECD, 2013) και των προϋπολογισμών των νοσοκομείων περισσότερο από 40% (Kentikelenis et al., 2011). Την περίοδο 2010-2013, το ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού που ζούσε στα όρια ή κάτω από τα όρια της φτώχειας αυξήθηκε κατά 25% και οι άνεργοι αποτελούσαν μία από τις πιο ευάλωτες ομάδες κινδύνου για εμφάνιση φτώχειας (Bank of Greece, 2014). Επιπλέον, κατά την περίοδο 2010-2013, το ποσοστό των Ελλήνων που δήλωσαν ότι δεν μπορούσαν να αντεπεξέλθουν οικονομικά στις βασικές τους ανάγκες, είναι διπλάσιο, συγκριτικά με το διάστημα πριν την κρίση (OECD, 2014) και οι άνεργοι αντιμετώπισαν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού λόγω σημαντικής μείωσης του εισοδήματος (Bank of Greece, 2014).

Από το 2020 έως και σήμερα, η εκδήλωση της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης επέφερε την αναστολή όλων των εκπαιδευτικών μονάδων αλλά και συγκεκριμένων κλάδων εργασίας όπως η εστίαση, ο τουρισμός, το λιανεμπόριο και ψυχαγωγία στους οποίους απασχολούνται σε μεγάλο βαθμό γυναίκες, με αποτέλεσμα ποσοστό 61% των γυναικών βρέθηκαν εκτός της αγοράς εργασίας (Fernandes S, & Kerneis K., 2021)

1.2 Εργασιακή Ανισότητα των Δύο Φύλων στη Σύγχρονη Εποχή

1.2.1 Δικαιώματα των γυναικών και οικονομική κρίση

Η ανισότητα των δύο φύλων αποτελεί και σήμερα, ακόμα ένα παγκόσμιο πρόβλημα σε πολλούς τομείς της κοινωνίας και στις περισσότερες χώρες. Στην Ελλάδα, διάφορες αρχές και φορείς έχουν προβεί στη διατύπωση και την εφαρμογή πολιτικών και πρωτοβουλιών για την

εξάλειψη της ανισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών (Perifanou & Economides, 2020). Σύμφωνα με το ελληνικό νομικό πλαίσιο, οι κοινωνικές ομάδες οι οποίες πέφτουν θύματα διακρίσεων περιλαμβάνουν τα άτομα με αναπηρία, τα ομοφυλόφιλα άτομα, τους μετανάστες, τους Ρομά, τους ηλικιωμένους και τις γυναίκες (Balourdos et al., 2014). Οι Νόμοι 1483/1984 και 3996/2011 προστατεύουν την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα καθώς και ο Νόμος 4097/2012 την εξάλειψη εργασιακών και επαγγελματικών ανισοτήτων.

Σε διεθνές επίπεδο, το θεμελιώδες δικαίωμα των γυναικών για απασχόληση είναι ευρέως αναγνωρισμένο, παρέχοντας μια ευκαιρία για προσωπική ενδυνάμωση και ενίσχυση της αυτοεκτίμησης (Panitsidou, Vastaki & Valkanos, 2012). Επιπλέον, η απασχόληση των γυναικών συνεπάγεται ένα σημαντικό οικονομικό πλεονέκτημα, μέσω της εκμετάλλευσης της παραγωγικότητας και της δημιουργικότητας των ανθρώπινων πόρων, της συμβολής στο οικογενειακό εισόδημα και της αύξησης στην κατανάλωση των αγαθών και των υπηρεσιών.

Ωστόσο, η οικονομική ύφεση (Anastasiou, Filippidis, & Stergiou, 2015) και άλλες κοινωνικές και ανθρωπιστικές κρίσεις μπορεί να αυξάνουν την ανισότητα των δύο φύλων στην εργασία και είναι πιθανό να αποτελούν παράγοντα πίεσης στις γυναίκες ώστε να εργαστούν ή να αναζητήσουν επάγγελμα με χαμηλότερες αποδοχές. Πριν από λίγα χρόνια, οι Hausmann et al. (2012) υποστήριζαν ότι καμία χώρα στον κόσμο δεν έχει καταφέρει να κάνει πραγματικότητα την ισότητα των δύο φύλων.

Λαμβάνοντας υπόψη την παγκόσμια οικονομική ύφεση και τις πολιτικές οικονομικής στενότητας που έπρεπε να λάβει η Ελλάδα ως κράτος, κατά την περίοδο 2007-2013 η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σε μία γενική συρρίκνωση κατά 23% (Anastasiou et al., 2015). Μια σχετική μελέτη των Lafleur και Stanek (2017) διαπίστωσε παρόλο που οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης ήταν σκληρές σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι συνέπειες ήταν ακόμα χειρότερες για τις χώρες της νότιας Μεσογείου, οι οποίες εφάρμοσαν τα σκληρότερα μέτρα λιτότητας και βίωσαν μεγαλύτερη αύξηση στα ποσοστά ανεργίας και τα επίπεδα μετανάστευσης.

1.2.2 Οικονομική κρίση και ανεργία των γυναικών

Ένα από τα αποτελέσματα που επέφερε η εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική της χώρας ήταν η μείωση των ποσοστών απασχόλησης, και για τα δύο φύλα (Salgado et al., 2014). Στην

Ελλάδα, ο αντίκτυπος που είχε η οικονομική κρίση και η επακόλουθη ύφεση στην απασχόληση, ήταν μεγάλος και επίμονος (Papadakis et al., 2020). Κατά το διάστημα 2008-2014 η ανεργία στην Ελλάδα υπερτριπλασιάστηκε, αφού αυξήθηκε από 8% το 2008 σε 26% το 2014 (Eurostat, 2015a, 2015b) – 1.250.000 Έλληνες και Ελληνίδες ήταν άνεργοι στα τέλη του 2014 (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2015). Η ανεργία στην Ελλάδα μειώθηκε κατά την περίοδο 2014-2018, ωστόσο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι από το 2008 έως σήμερα η ανεργία παραμένει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Αν και στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 χωρών (ΕΕ28) η συνολική ανεργία κυμαινόταν σε 7% το 2018, ενώ στην Ελλάδα ήταν 20% στο ίδιο διάστημα – δηλαδή ήταν σχεδόν τριπλάσια σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (Eurostat, 2018).

Παράλληλα, μετά την κρίση παρατηρείται αύξηση του αριθμού των νοικοκυριών τα οποία υποφέρουν από την ανεργία, εξαιτίας της μειωμένης αποτελεσματικότητας του κράτους πρόνοιας ή, όπως υποστηρίζουν κάποιες μελέτες, η απουσία ενός αποτελεσματικού κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα (Matsaganis, 2013, Papadakis et al., 2018). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, ένα αποτελεσματικό κράτος πρόνοιας έχει τη δυνατότητα να παρέχει ένα «δίκτυ ασφαλείας» και ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όσους κινδυνεύουν από τη φτώχεια.

Στους νεαρούς ενήλικες, η ανεργία επίσης είναι υψηλή στην Ελλάδα, παρόλο που παρατηρήθηκε μειωτική τάση από 52% το 2015 σε 43% το 2018 – το 2018 η ανεργία των ανδρών ήταν 40% και των γυναικών ήταν 43% (Eurostat, 2016a, 2016b, 2018). Μέχρι και σήμερα, η ανεργία των νέων ενηλίκων στην Ελλάδα παραμένει, μαζί με την Ισπανία, στην υψηλότερη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Papadakis et al., 2020). Αντίστοιχα, το 2012 το ποσοστό ανεργίας των νεαρών γυναικών ανέρχονταν σε 61% για τις ηλικίες 20-24 ετών και 40% για τις ηλικίες 25-29 ετών, σε σύγκριση με 47% και 35% για τους άνδρες, αντίστοιχα (internatio & Blanchflower, 2015). Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων ανακοίνωσε ότι το 2019 η χώρας συγκριτικά με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες βρισκόταν στην προτελευταία θέση σε ποσοστό απασχόλησης της γυναίκας (European Institute for Gender Equality, 2019a).

Το 2013, η απασχόληση των γυναικών στην Ελλάδα έφτασε το 35% έναντι 57% για τους άνδρες (European Institute for Gender Equality, 2019b), υποδεικνύοντας ότι συνεχίζει να υπάρχει ένα χάσμα στο βαθμό επαγγελματικής απασχόλησης των δύο φύλων. Με βάση τα αποτελέσματα της Eurostat από το 2014 έως το 2018, μπορεί να παρατηρηθεί ότι υπάρχει μια συνολική μείωση

στα ποσοστά ανεργίας των γυναικών και των ανδρών. Ωστόσο, δεν παύει να είναι φανερή η διαφορά που υπάρχει στα ποσοστά ανεργίας των δύο φύλων σε αυτό το χρονικό διάστημα εις βάρος των γυναικών (Eurostat, 2019). Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τα σχετικά ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας των γυναικών και των ανδρών για την Ελλάδα.

Πίνακας 1

Απασχόληση και ανεργία ανδρών και γυναικών στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2010-2018

Ελλάδα	2010	2014	2018
Απασχόληση Γυναικών	51.8	44.3	49.1
Απασχόληση Ανδρών	76.0	62.6	70.1
Συνολική Απασχόληση	63.8	53.3	59.5
Ανεργία Γυναικών	16.4	30.2	24.2
Ανεργία Ανδρών	10.1	23.7	15.4
Συνολική Ανεργία	12.7	26.5	19.3

Πηγή: Eurostat (2019)

Όσον αφορά την ανεργία των νεαρών γυναικών στην Ελλάδα, το 2016 ήταν υψηλότερη (51%) από την αντίστοιχη των ανδρών (41%) και σήμερα εξακολουθεί να είναι υψηλότερο, υπογραμμίζοντας το χάσμα των δύο φύλων στην απασχόληση (Eurostat, 2016α, 2018).

Σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση, η χώρα μας παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό στην ανεργία των γυναικών και στην ανισότητα των δύο φύλων στην απασχόληση (Anastasiou et al., 2015, Eurostat, 2019, Tudora et al., 2015). Η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Ισπανία, χώρες με μεγάλες επιπτώσεις το διάστημα 2008 έως σήμερα, οι επιπτώσεις στους μισθούς και στις χρηματικές παροχές είχαν ως αποτέλεσμα το γυναικείο φύλο να επηρεαστεί περισσότερο (Anastasiou et al., 2015).

Αν και η ένταξη των νεαρών γυναικών στην αγορά εργασίας έχει παρουσιάσει αύξηση τα τελευταία χρόνια η ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά την εύρεση μιας θέσης εργασίας έχει μειωθεί και το ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία γυναικών στην Ελλάδα έχει αυξηθεί (Kambouri, 2013).

Οι Anastasiou et al. (2015) έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εξέλιξη της γυναικείας απασχόλησης επιβαρύνεται κατά τη διάρκεια μία σημαντικής οικονομικής ύφεσης καθώς και η ισότητα των δύο φύλων. Η πραγματικότητα αυτή επηρεάζει σημαντικά τις βαλκανικές χώρες, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιάσει κάποια πρόοδο στην καταπολέμηση της ανισότητας των φύλων απέναντι στην εργασία, η οποία πρόοδος όμως σταμάτησε λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο έγινε μία αναδρομή στην ιστορία της απασχόλησης των γυναικών και θίχθηκαν θέματα που αφορούν την εργασιακή ανισότητα ανδρών και γυναικών στη σύγχρονη εποχή. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αίτια και οι συνέπειες της ανεργίας για τις γυναίκες και εν γένει στις ευάλωτες στην ανεργία κοινωνικές ομάδες.

Κεφάλαιο 2. Αίτια και Συνέπειες της Ανεργίας στις Γυναίκες

2.1 Αίτια της Ανεργίας στις Γυναίκες

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 συνδέεται με μια σειρά από πολιτικές που έχουν εντείνει την προϋπάρχουσα ανισότητα μεταξύ των φύλων, φαινόμενο που παρατηρείται ιδιαίτερα στις νότιες χώρες της Ευρώπης (Gill & Roberts, 2011, Hozic & True, 2016, Karamessini & Rubery, 2013). Οι συγκεκριμένες πολιτικές και η οικονομική ύφεση γενικότερα έχουν αντίκτυπο στο γυναικείο φύλο (Pollard, 2013). Πρόσφατα αποτελέσματα ερευνών δείχνουν πως τα μέτρα λιτότητας της ελληνικής κοινωνίας έχουν επηρεάσει περισσότερο τις γυναίκες και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (Daskalaki, Fotaki & Simosi, 2021, Kosyfologou, 2018, Vaiou, 2016). Έρευνες επιβεβαιώνουν πως σε χώρες οι οποίες δεν επηρεάστηκαν τόσο από την κρίση παρατηρήθηκε διαίωνιση των ανισοτήτων των δύο φύλων στην ανεργία και αναφέρουν πως οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες έχουν μειώσει δραματικά τα οφέλη που η ισότητα των δυο φύλων έχει για τις γυναίκες (Annesley & Scheele, 2011).

Κοινωνικές ομάδες όπως οι γυναίκες, τα άτομα με αναπηρία, οι νέοι και ο πληθυσμός με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι ευάλωτες στην ανεργία/μακροχρόνια ανεργία, την εγκατάλειψη του σχολείου και την απραξία και η κατάσταση που βιώνουν φαίνεται σταδιακά να δυσκολεύει σε πολλές χώρες (Bal-Domańska, 2021).

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την εργασιακή κατάσταση των νέων μπορούν να χωριστούν σε έξι κατηγορίες: την οικονομία, τις δομικές και τεχνολογικές αλλαγές, τις νομικές ρυθμίσεις και τις μεθόδους διαμόρφωσης κοινωνικής πολιτικής, παιδεία και εκπαίδευση, πολιτισμικές επιρροές και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες μπορεί να επηρεάζουν την ανεργία των γυναικών και των ανδρών με διαφορετικό τρόπο.

Ο οικονομικός παράγοντας σχετίζεται με τη γενικότερη κατάσταση της εθνικής και διεθνούς οικονομίας και καλύπτει ένα φάσμα προβλημάτων, όπως το επίπεδο ανάπτυξης, ο ρυθμός ανάπτυξης και το μέτρο της παραγωγικής ικανότητας. Οι δομικές και τεχνολογικές αλλαγές επηρεάζουν την προσφορά θέσεων εργασίας, για παράδειγμα μέσα από την ανάπτυξη των τομέων υπηρεσιών, βιομηχανίας και γεωργίας, αλλά και μέσα από την ανάπτυξη νέων τομέων που απαιτούν

τη χρήση υψηλής τεχνολογίας. Οι νομικές ρυθμίσεις και τα εργαλεία κοινωνικής πολιτικής διευκολύνουν την είσοδο του ατόμου στην αγορά εργασίας για διάφορες ομάδες ανθρώπων, και περιλαμβάνουν στοιχεία όπως το μοντέλο της αγοράς εργασίας, η ευελιξία στις μορφές απασχόλησης, η διάρκεια του χρόνου εργασίας και ο κατώτατος μισθός. Η εκπαίδευση και τα συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης σχετίζονται με την καταλληλότητα των προσόντων των ατόμων με βάση τις ανάγκες της αγοράς. Οι πολιτισμικοί παράγοντες αφορούν τα είδη και η κατανομή των ρόλων που υιοθετούν οι άνθρωποι, καθώς και την αφοσίωση στην εργασία για προς όφελος της οικογένειας. Τέλος, τα δημογραφικά στοιχεία που πιθανώς να διαφοροποιούν την εμπειρία της ανεργίας μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων να περιλαμβάνουν το φύλο, την ηλικία, ο ρυθμός γεννήσεων στην χώρα και ο βαθμός μετανάστευσης από τη χώρα (Bal-Domańska, 2021).

2.1.1 Οικονομικοί και Κοινωνικοί Παράγοντες που Εμπλέκονται στην Ανεργία των Γυναικών

Οι οικονομικοί παράγοντες που εμπλέκονται στην ανεργία γενικότερα εκδηλώνονται κατά κύριο λόγο ως μία αύξηση ή μείωση του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας. Ωστόσο, οι αλλαγές στον αριθμό των θέσεων εργασίας έχουν διαφορετική επίδραση σε επιμέρους ομάδες ανθρώπων (Parisi et al., 2015, 2018). Η αύξηση της παραγωγικότητας μεταφράζεται σε διαθέσιμες θέσεις εργασίας και εξαρτάται από το εάν η πηγή αύξησης της παραγωγικότητας οφείλεται σε μία μετατόπιση από τομείς χαμηλής παραγωγικότητας ή μπορεί να οφείλεται στην αύξηση της παραγωγικότητας σε έναν συγκεκριμένο οικονομικό τομέα. Το υψηλό κόστος του ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να αποθαρρύνει τους εργοδότες από το να αυξήσουν τις προσλήψεις και την απασχόληση και να τους ενθαρρύνει, αντίθετα, να υιοθετήσουν δραστηριότητες που στοχεύουν στην αύξηση της παραγωγικότητας των ήδη διαθέσιμων εργαζομένων της εταιρίας. Μία έρευνα από τους Boda και Považanová (2021) βρήκε ότι στις περισσότερες από τις 21 χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ/OECD) που μελετήθηκαν το χρονικό διάστημα 1989-2019, η ανεργία των ανδρών ήταν πιο ευαίσθητη στις οικονομικές διακυμάνσεις από ό,τι η ανεργία των γυναικών, ενώ σε άλλες χώρες δεν υπήρχε σημαντική διαφορά.

Οι νέες τεχνολογίες, ως μία βάση για πιθανές αλλαγές στη δομή της οικονομίας, μπορεί να επηρεάσουν την ανεργία με δύο τρόπους – θετικά μέσω δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας που ευνοούν τους νέους και όσους γνωρίζουν τη χρήση των νέων τεχνολογιών, ή αρνητικά,

αντικαθιστώντας τις θέσεις εργασίας με διεργασίες αυτοματισμού παραγωγής, περιορίζοντας την πρόσβαση σε εργασιακές θέσεις για λιγότερο καταρτισμένους υποψήφιους.

Κάποιοι κοινωνικοί και ιστορικοί παράγοντες που έχουν οδηγήσει σε αύξηση των ωρών εργασίας και των μισθών των γυναικών σχετίζονται με την ανάπτυξη της αγοράς των υπηρεσιών. Όπως υποστηρίζουν οι Ngai και Petrongolo (2017), μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και στα τέλη της δεκαετίας του 1960, στην αμερικανική αγορά υπήρξε σαφής αύξηση των ωρών εργασίας των γυναικών, και η αύξηση αυτή σημειώθηκε στον τομέα διαφόρων υπηρεσιών, ενώ μείωση των εργατικών ωρών των ανδρών εμφανίστηκε στους κλάδους της παραγωγής, συμπεριλαμβανομένου του πρωτογενούς τομέα, της μεταποίησης, των κατασκευαστικών εταιριών και των επιχειρήσεων ρεύματος και νερού. Αυτό το φαινόμενο δικαιολογεί, ότι αντίθετα από την παροχή υπηρεσιών, η παραγωγή αγαθών ευνοούσε περισσότερο τη σωματική δύναμη των ανδρών (Ngai & Petrongolo, 2017).

Κατά την ανάλυση της κατάστασης των νέων γυναικών και ανδρών στην αγορά εργασίας, αξίζει να σημειωθεί ότι ανάμεσα στους κοινωνικούς παράγοντες, είναι η αντιπροσώπευση των δύο φύλων στον δημόσιο τομέα εργασίας καθώς και ο βαθμός στον οποίο τα δύο φύλα αυτοαπασχολούνται. Επ' αυτού, μια γυναίκα πιο δύσκολα θα ξεκινούσε μια δικιά της επιχείρηση συγκριτικά με έναν άνδρα (Perugini & Signorelli, 2010). Όπως προκύπτει από τον ΟΟΣΑ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το 2018 λιγότερο από 10% των εργαζόμενων γυναικών ήταν αυτοαπασχολούμενες, ενώ η αυτοαπασχόληση των ανδρών έφθανε το 17% (OECD & The European Commission, 2019). Σε αυτή την έρευνα, οι γυναίκες είχαν χαμηλότερα ποσοστά αυτοαπασχόλησης σε όλους τους τομείς εκτός από τις «άλλες υπηρεσίες». Οι αυτοαπασχολούμενες γυναίκες είχαν λιγότερες πιθανότητες να έχουν υπαλλήλους από τους αυτοαπασχολούμενους άνδρες, λιγότερες πιθανότητες να εργάζονται ως επαγγελματίες (γυναίκες 18%, άνδρες 28%) και λιγότερες πιθανότητες να εργάζονται στις υπηρεσίες και τις πωλήσεις (γυναίκες 11%, άνδρες 27%).

Επιπλέον, μία από τις πιο διαδεδομένες στρατηγικές που έχει υιοθετηθεί από τις ευρωπαϊκές χώρες τις τελευταίες δεκαετίες είναι η εξάλειψη της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων αναφορικά με την εργασία καθώς και η θέσπιση νομοθεσίας που να αποσκοπεί στη διασφάλιση ίσων αμοιβών και ίσων ευκαιριών απασχόλησης. Η αύξηση των κονδυλίων που αφορούν εθνικές και διεθνείς

δράσεις, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Bal-Domańska, 2021).

2.1.2 Επίδραση του Φύλου στην Ανεργία των Γυναικών

Οι ψυχολογικές εμπειρίες που βιώνονται μέσα από την ανεργία διαφέρουν από άνεργο σε άνεργο. Το φύλο μπορεί να αποτελέσει έναν παράγοντα που αιτιολογεί τη συγκεκριμένη κατάσταση (Álvaro et al., 2019). Ο Schmitt (2008) αναφέρει ότι οι πρώιμες έρευνες σε αυτό το αντικείμενο συμπέραναν πως η ανεργία έχει πιο αρνητικές επιπτώσεις για τον ανδρικό πληθυσμό.

Τα αποτελέσματα των ερευνών σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις της ανεργίας στα δύο φύλα έχουν συχνά αντιφατικά συμπεράσματα. Κάποιες έρευνες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν επηρεάζεται η σχέση ανάμεσα στην ανεργία και την ψυχική υγεία σε σχέση με το φύλο (Kroll & Lampert, 2011), άλλες έρευνες καταλήγουν ο αντίκτυπος είναι μεγαλύτερος στους άνδρες (Wilson & Walker, 1993) και άλλες πάλι έρευνες αναφέρουν ότι σε συνθήκες ανεργίας, οι γυναίκες δοκιμάζονται από πιο έντονα ψυχολογικά και σωματικά συμπτώματα από τους άνδρες (McKee-Ryan et al., 2005). Έτσι, σε μετα-ανάλυση ερευνητικών άρθρων για τις ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας, κατά το διάστημα 1963-2004, οι Paul και Moser (2009) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ανεργία επιδρούσε πιο αρνητικά στην αυτοεκτίμηση και την κατάθλιψη στους άνδρες. Αντίθετα, τα αποτελέσματα της έτερης μετα-ανάλυσης, McKee-Ryan et al. (2005) έδειξαν πως το γυναικείο φύλο εμφάνιζε βαθύτερα συμπτώματα ψυχολογικής και σωματικής δυσφορίας από ό,τι το ανδρικό.

Αυτή η αντίφαση μπορεί πιθανώς να ερμηνευθεί μέσα από δύο θεωρητικές προσεγγίσεις. Η πρώτη προσέγγιση τονίζει την αυξανόμενη ισότητα των δύο φύλων και εξηγεί κατά αυτόν τον τρόπο τις ομοιότητες που έχουν οι ψυχολογικές συνέπειες της ανεργίας στις γυναίκες και στους άνδρες. Υπό αυτή την ερμηνεία, οι άντρες και οι γυναίκες συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο σε δραστηριότητες και καθήκοντα που εξαρτώνται λιγότερο από το φύλο και περισσότερο από το επίπεδο κατάρτισης και τις προσωπικές δεξιότητες. Παράλληλα, ο διευρυνόμενος ρόλος που έχουν οι γυναίκες στον εργασιακό κόσμο πλέον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικής τους ταυτότητας – όπως και με τους άνδρες (Lee & Owens, 2002, Waters & Moore, 2002a).

Όπως προαναφέρθηκε, κατά το παρελθόν η εργασία ήταν πιο σημαντική για τη διαμόρφωση της ταυτότητας των ανδρών, και οι άνδρες ένιωθαν μεγαλύτερη κοινωνική πίεση να εργαστούν, ενώ οι γυναίκες μπορούσαν να επιστρέψουν στην οικιακή εργασία, που επίσης συμβάλει σημαντικά στην κάλυψη των αναγκών της οικογένειας. Όταν απειλείται η κοινωνική ταυτότητα του ατόμου, επηρεάζεται αρνητικά και η προσωπική του αυτοεκτίμηση (Tajfel & Turner, 1979). Κατά αυτόν τον τρόπο, η ανεργία θα είχε εξίσου αρνητικές ψυχικές συνέπειες στους άνδρες και τις γυναίκες, λόγω των ομοιοτήτων που έχουν στην εσωτερίκευση της εργασίας ως προσωπικής αξίας.

Μια εναλλακτική προσέγγιση είναι ότι η εργασία και η απασχόληση επιδρά διαφορετικά στην ταυτότητα των γυναικών και σε εκείνη των ανδρών (McKee-Ryan et al., 2005). Αυτή η θεωρία έχει υποστηριχτεί σε αρκετές μελέτες (Álvaro et al., 2019). Όπως σημειώνει ο Jones (1989), στους άνδρες η ανεργία έχει μία άμεση σχέση με την αύξηση των συμπτωμάτων κατάθλιψης. Στις γυναίκες, η ανεργία σχετίζεται με αυξημένα συμπτώματα κατάθλιψης μόνο όταν η απώλεια της εργασίας οδηγεί σε οικονομικά προβλήματα, ή εάν οι πρόσφατα άνεργες γυναίκες είχαν ταυτιστεί και ήταν ικανοποιημένες με τη θέση που έχασαν.

Σε μια μελέτη του σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες, ο Schmitt (2008) συμπέρανε πως η ανεργία έχει διαφορετική επίδραση στους άνδρες και στις γυναίκες όταν σχηματίζουν οικογένεια. Για τους άνδρες, η ανεργία σημαίνει ότι θα προτιμήσουν να αποκτήσουν παιδιά αργότερα λόγω της αδυναμίας τους να παρέχουν στην οικογένεια, ενώ για τις γυναίκες η ανεργία μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο όταν κάνουν το πρώτο τους παιδί.

Συμπερασματικά, σε πολιτιστικά πλαίσια στα οποία κυριαρχεί το μοντέλο του διπλού ψωμιού, άνδρες και γυναίκες τείνουν να βιώνουν την ανεργία παρόμοια. Οι διαφορές μεταξύ των δύο συνδέονται με διαφορές στην οικονομική και ψυχοκοινωνική ανάγκη για εργασία, οι οποίες έχουν την προέλευσή τους στους διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους (Strandh et al., 2013).

2.1.3 Γνώση κι Εκπαίδευση ως Παράγοντες που Εμπλέκονται στην Ανεργία των Γυναικών

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση θεωρείται εν πολλοίς ως μία προϋπόθεση για την απόκτηση μιας ελκυστικής καριέρας στα ανώτερα στρώματα της επαγγελματικής δομής. Από οικονομική άποψη,

η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει απασχόληση σε επαγγέλματα που απαιτούν γνώση, ενισχύοντας έτσι την ανάπτυξη μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση (Álvaro et al., 2019).

Η γνώση, υπό τη μορφή της εκπαίδευσης, αποτελεί βασικό συστατικό για τη διαμόρφωση της επαγγελματικής κατάστασης του ατόμου (Bal-Domańska, 2020). Η τριτοβάθμια εκπαίδευση επίσης συσχετίζεται με μια μικρότερη περίοδο μετάβασης στην αγορά εργασίας (ILO, 2017).

Η θετική επίδραση της εκπαίδευσης στην επαγγελματική αποκατάσταση μελετήθηκε από τους Barabaschi και Mussida (2016) σε τέσσερις Ευρωπαϊκές χώρες, την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα. Οι χώρες αυτές, αν και έχουν διαφορετικούς θεσμούς στην αγορά εργασίας, μοιάζουν ως προς τα χαρακτηριστικά που αποδίδουν στο κράτος πρόνοιας. Οι ερευνητές διαπίστωσαν πως η εκπαίδευση παίζει σημαντικό ρόλο στην επαγγελματική αποκατάσταση, ειδικά στις γυναίκες και την ένταξή τους στην απασχόληση (Barabaschi & Mussida, 2016). Πρόσφατα, οι Ryczkowski και Zinecker (2020) μελέτησαν την ανεργία ανά φύλο στην Τσεχία και την Πολωνία και κατέληξαν ότι η κατοχή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βελτιώνει την εργασιακή αποκατάσταση κυρίως των γυναικών, και οι Πολωνές και Τσέχες που διέθεταν μεταπτυχιακό τίτλο είχαν μειωμένο κίνδυνο ανεργίας από ό,τι οι άνδρες.

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αποτελεί μία πιθανή λύση στην ανεργία των νέων και στην εγκατάλειψη του σχολείου, ιδιαίτερα για τις νέες γυναίκες (Korber, 2019). Σε μια ελληνική έρευνα, οι Panitsidou, Vastaki και Valkanos (2012) μελέτησαν τη συμβολή των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη καταπολέμηση της ανεργίας και στην αύξηση της παρεχόμενης υποστήριξης για την εύρεση θέσης εργασίας. Οι 105 άνεργες γυναίκες της μελέτης, που είχαν παρακολουθήσει προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα, συμφώνησαν κατά πλειοψηφία ότι η συνεισφορά των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι σημαντική, με το σκεπτικό ότι η απόκτηση επιπλέον γνώσεων και δεξιοτήτων βελτιώνει τις πιθανότητές τους να προσληφθούν (Panitsidou et al., 2012).

2.2 Συνέπειες της Ανεργίας στις Γυναίκες

Κατά τη δεκαετία του 1930 πραγματοποιήθηκαν μελέτες σχετικά με τις ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις της ανεργίας (Jahoda, Lazarsfeld, & Zeisel, 1933). Ποιοτικές μελέτες εκείνης της εποχής παρουσίασαν μια σύνδεση της ανεργίας με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση και την κατάθλιψη, καθώς και με άλλους δείκτες ψυχικής υγείας (Eisenberg & Lazarsfeld, 1938). Η σχέση ανάμεσα στην ανεργία και την ψυχολογική ευημερία έχει επιβεβαιωθεί σε έρευνες που δείχνουν πως η ανεργία τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες οδηγεί σε χαμηλότερη αυτοεκτίμηση (Álvaro et al., 1992, 2019, Waters & Moore, 2002b) και σε αυξημένα συμπτώματα κατάθλιψης (Álvaro et al., 1992, 2019, Stankunas et al., 2006). Τα τελευταία χρόνια καταγράφηκε μία απότομη αύξηση των αυτοκτονιών μετά από την εφαρμογή των μέτρων λιτότητας το 2011 (Economou et al., 2016).

Μία από τις θεωρίες που ερμηνεύουν τις αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες της ανεργίας είναι το μοντέλο στέρησης του Jahoda (1982), που ξεχωρίζει την έκδηλη ή προφανή λειτουργία της απασχόλησης, που είναι η απόκτηση οικονομικών πόρων, από τις λανθάνουσες, λιγότερο προφανείς λειτουργίες της απασχόλησης: την απόκτηση κύρους και ταυτότητας, τη διαχείριση του χρόνου, την ανάπτυξη στόχων και δραστηριοτήτων, τη διευκόλυνση των κοινωνικών σχέσεων και τη σύνδεση του ατόμου με τους συλλογικούς στόχους. Σύμφωνα με τον Jahoda (1982), η δυσφορία των ανέργων οφείλεται λιγότερο στην απώλεια του εισοδήματος, και περισσότερο σε δυσκολίες που οι άνεργοι αντιμετωπίζουν, όπως η δόμηση του χρόνου τους, η απραγμία, η μείωση των σχέσεων με τους άλλους, η απώλεια της εργασιακής θέσης, τα αισθήματα αναξιότητας και η απώλεια ταυτότητας. Σύμφωνα με αυτό, η αποχή από την εργασία αναδεικνύεται σε παράγοντα κινδύνου για την ψυχική υγεία και έχει αρνητική επίδραση στην αυτοεκτίμηση και την κατάθλιψη.

Μία έρευνα από τον Drydakis (2015), που χρησιμοποίησε δεδομένα από μία Διαχρονική Μελέτη Αγοράς Εργασίας στην Ελλάδα και την Αγγλία τα έτη 2008-2013, διαπίστωσε ότι η αποχή από την αγορά εργασίας επηρεάζει πιο αρνητικά σωματικά και ψυχικά τις γυναίκες από ό,τι τους άνδρες και κατέληξε στο συμπέρασμα πως η Ελλάδα έχει πληγεί περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ από την οικονομική κρίση, ενώ πρότεινε ότι πρέπει να ληφθούν πολιτικά μέτρα για τη μείωση της ανεργίας και για τη στήριξη της απασχόλησης των γυναικών (Drydakis, 2015).

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάστηκαν κάποιες από τις αιτίες και τις συνέπειες που έχει η ανεργία για τις γυναίκες και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αναλύθηκαν τα αίτια της ανεργίας στις γυναίκες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι οικονομικοί και νομικοί παράγοντες που εμπλέκονται στην ανεργία, η επίδραση του φύλου στην ανεργία αλλά και ο ρόλος της εκπαίδευσης και της γνώσης ως παραγόντων που εμπλέκονται στην ανεργία των γυναικών. Επίσης, έγινε αναφορά σε κάποιες από τις συνέπειες της ανεργίας οι οποίες, πέρα από οικονομικές και βιοποριστικές, αφορούν στη σωματική και την ψυχολογική υγεία. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις μέσα από τα προγράμματα και τη δυναμική που έχουν για να συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση της ανεργίας των γυναικών.

Κεφάλαιο 3. Πολιτικές Τοπικής Αυτοδιοίκησης που Συμβάλλουν στην Αντιμετώπιση της Ανεργίας των Γυναικών

Με βάση τα όσα έχουν αναφερθεί ανωτέρω όσον αφορά την ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην απασχόληση, τους παράγοντες που οδηγούν στην ανεργία, και τις αρνητικές σωματικές και ψυχικές επιδράσεις που μπορεί να έχει η ανεργία, προκύπτει μία ανάγκη για υλοποίηση παρεμβάσεων. Κάτι τέτοιο μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων και δεξιοτήτων, με σκοπό την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Γεωργιάδου, 2014).

Κατά την εφαρμογή τέτοιου είδους παρεμβάσεις που στοχεύουν στη μείωση της ανεργίας, είναι σημαντικό να μελετηθεί κατά πόσο αυτές είναι αποτελεσματικές και πετυχαίνουν τους στόχους τους, κατά πόσο καλύπτουν τις εργασιακές ανάγκες των νέων και των γυναικών έτσι ώστε οι τελευταίοι να έχουν μία θετική και ομαλή ένταξη, ή επανένταξη, στην αγορά εργασίας (Μητροπούλου & Φερόνας, 2015).

3.1 Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης

Σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης αποτελούν δημόσιες δράσεις που στοχεύουν συγκεκριμένες ομάδες για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Εκπονούνται κατά κύριο λόγο από τις υπηρεσίες απασχόλησης του δημοσίου και των τομέων του και χωρίζονται σε τρία βασικά είδη. Το πρώτο είδος ενεργητικής πολιτικής απασχόλησης είναι η επιδότηση των θέσεων εργασίας, με βάση την άποψη ότι η ανεργία οφείλεται στο μεγάλο κόστος της εργασίας. Η επιδότηση δίνει κίνητρα στους εργοδότες να αυξήσουν τη ζήτηση και τον αριθμό θέσεων εργασίας στην εταιρία τους, ή τουλάχιστον να μην ελαττώσουν το ανθρώπινο δυναμικό τους. Τα προγράμματα επιδότησης θέσεων εργασίας στοχεύουν να ενισχύσουν άτομα με μειωμένη παραγωγικότητα, νέους ενήλικες που δεν διαθέτουν επαγγελματική εμπειρία, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και άτομα που είναι μακροχρόνια άνεργα.

Το δεύτερο είδος ενεργών πολιτικών απασχόλησης είναι τα προγράμματα κατάρτισης που παρέχουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες τη δυνατότητα να αυξήσουν τις ευκαιρίες τους για

ένταξη στην αγορά εργασίας (Σταμέλος, 2010). Απευθύνονται σε άτομα που δεν διαθέτουν ολοκληρωμένες επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες, με την απόκτηση των οποίων θα αύξαναν σημαντικά τις πιθανότητες εισόδου/επανεισόδου τους στην αγορά εργασίας. Το τρίτο είδος ενεργών πολιτικών απασχόλησης αφορά την παροχή υπηρεσιών τοποθέτησης, οι οποίες έχουν σκοπό τη βελτίωση της ανταπόκρισης ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση για όλους τους εργαζομένους ανεξαρτήτως κοινωνικής ομάδας.

3.1.1 Μέτρα Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης

Οι παρεμβάσεις ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης δρουν συμπληρωματικά στην κεντρική ή γενική πολιτική απασχόλησης, προκειμένου να προωθηθούν στην αγορά εργασίας συγκεκριμένα οι ευάλωτες στην ανεργία κοινωνικές ομάδες (Δεδουσόπουλος, 2007).

Η πολιτική της απασχόλησης στην Ελλάδα στοχεύει εν γένει στην καταπολέμηση της ανεργίας μέσα από επιδοτήσεις προς ένα μικρό μέρος του πληθυσμού αλλά και μέσα από μέτρα, ενέργειες και παρεμβάσεις που στοχεύουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και που ακολουθούν τα μέτρα και την πολιτική απασχόλησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσαρμοσμένα στις ανάγκες της χώρας. Η Γεωργιάδου (2014) αναφέρεται σε κάποιες ενέργειες που αναλήφθηκαν προς εκπλήρωση αυτού του σκοπού, που αποτελούσαν μέρος του σχεδίου δράσης ‘Εγγύηση για τη Νεολαία’ για εφήβους και νέους ενήλικες άνδρες και γυναίκες ηλικίας από 15 έως 29 ετών.

3.2 Δράσεις Ενίσχυσης της Απασχόλησης στην Ελλάδα

Το 2013 η Ελλάδα κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα σχέδιο με σκοπό την εξάλειψη της ανεργίας με την ονομασία ‘Εγγυήσεις για τη Νεολαία’, το οποίο αναθεωρήθηκε και υποβλήθηκε ξανά το 2014 (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2015). Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, αναπτύχθηκαν μέτρα καταπολέμησης της ανεργίας το επόμενο έτος (Μητροπούλου & Φερόνας, 2015).

Η χρηματοδότηση των δράσεων ενίσχυσης της απασχόλησης προέρχεται από την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ), καθώς και από Ελληνικά και Ευρωπαϊκά

κονδύλια. Οι δράσεις ενίσχυσης πραγματοποιούνται μέσα από το επιχειρησιακό πρόγραμμα ‘Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και δια βίου μάθησης’, που αποσκοπεί στην ελάττωση της ανεργίας των νέων ατόμων μέχρι 29 ετών, καλλιεργώντας τις δεξιότητές τους και διευκολύνοντάς τους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας (Γεωργιάδου, 2014).

Αναλυτικότερα, δράσεις που αφορούν με την αύξηση της απασχολησιμότητας των νέων γυναικών και ανδρών, περιλαμβάνουν προγράμματα μαθητείας, πειραματικά σχολεία επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και προγράμματα κατάρτισης για απόκτηση/βελτίωση δεξιοτήτων και για μάθηση και εκπαίδευση σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον (Γεωργιάδου, 2014). Για την ένταξη στην αγορά εργασίας, υπάρχουν προγράμματα επιδότησης, πρακτικής άσκησης, προγράμματα για νέες θέσεις εργασίας και προγράμματα voucher/επιταγής εισόδου στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, στο πλαίσιο αύξησης της επιχειρηματικότητας, παρέχονται προγράμματα υποστήριξης των νέων ενηλίκων για ίδρυση κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, προγράμματα αυτοαπασχόλησης, καθώς και προγράμματα για την αύξηση της επιχειρηματικότητας μέσα από την προώθηση της καινοτομίας. Για την απασχολησιμότητα, την εργασιακή ένταξη και την προώθηση της επιχειρηματικότητας, παρέχονται και ευρύτερα προγράμματα ολοκληρωμένης παρέμβασης (Γεωργιάδου, 2014).

3.2.1 Προβλήματα στην Εφαρμογή των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης

Κάποιες από τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπιστούν κατά την εφαρμογή των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, σύμφωνα με τους Δημουλά και Μιχαλοπούλου (2008), είναι προβλήματα ασάφειας του νομικού πλαισίου σχετικά με τα εφαρμοζόμενα προγράμματα και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε κωλύσεις και δυσλειτουργίες, προβλήματα κατά την εφαρμογή των σταδίων υλοποίησης των προγραμμάτων από τον ΟΑΕΔ, καθώς και προβλήματα που αφορούν ελλιπή ή λανθασμένη ενημέρωση από τις δημόσιες υπηρεσίες της απασχόλησης προς τους συμμετέχοντες στα προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης (Δημουλάς & Μιχαλοπούλου, 2008).

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ευρείες, μαζικές εκστρατείες και προγράμματα δεν φαίνονται να ενισχύουν πραγματικά τις προσπάθειες των συμβαλλομένων ανέργων να βρουν και να διατηρήσουν μία εργασιακή θέση, ενώ παράλληλα το υψηλό κόστος των προγραμμάτων αυτών

περιορίζει το βαθμό στον οποίο πετυχαίνουν τους αναμενόμενους στόχους τους. Σε ό,τι αφορά τα προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, εκείνα που στοχεύουν σε συγκεκριμένες υποομάδες του πληθυσμού έχουν βρεθεί να είναι τα πιο αποτελεσματικά, ενώ προγράμματα που αφορούν τη χρήση επιταγή εισόδου στην αγορά εργασίας ή ίδρυσης κοινωφελών επιχειρήσεων, έχουν μικρότερη διάρκεια, συνδέονται με ελαττωμένα εργασιακά δικαιώματα και δεν προσφέρουν προοπτικές για το μέλλον.

3.3 Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ενίσχυση της Απασχόλησης των Γυναικών στην Ελλάδα

Η μείωση της ανεργίας και η επαγγελματική αποκατάσταση των γυναικών και άλλων οικονομικά ευάλωτων κοινωνικών ομάδων μπορούν να ενισχυθούν σημαντικά μέσα από τη δραστηριότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τζώρτζη, 2012). Η εκάστοτε Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί έναν αυτόνομο οργανισμό που συνδέεται με την οικονομική δραστηριότητα της περιοχής της, δραστηριοποιείται μέσα στην τοπική κοινωνία την οποία υποστηρίζει καταγράφοντας, μελετώντας και κατανοώντας τις ανάγκες και τις προοπτικές της, και αξιοποιώντας τις ιδιαιτερότητές της. Η Τζώρτζη (2012) αναφέρει ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, λόγω του τοπικού χαρακτήρα της και των δράσεων τις οποίες αναλαμβάνει, έχει τη δυναμική να βοηθήσει την περιοχή της να αντεπεξέλθει και να ξεπεράσει τα οικονομικά και ψυχολογικά προβλήματα που συνδέονται με την ανεργία.

Οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις μπορούν να ιδρύουν κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις και να υποστηρίζουν τη λειτουργία άλλων τέτοιων κοινωφελών επιχειρήσεων, που ως εταιρίες προσλαμβάνουν και αμείβουν εργαζομένους παρά το γεγονός ότι είναι μη-κερδοσκοπικές ως εταιρίες. Κατά αυτόν τον τρόπο, ένα σημαντικό ποσοστό των ανέργων της περιοχής μπορεί να προσληφθεί από αυτές τις επιχειρήσεις (Μανιατάκης, 2013). Για παράδειγμα, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός της Μεσσηνίας είναι μία τέτοια επιχείρηση, η οποία παράγει και εμπορεύεται τοπικά προϊόντα όπως σταφίδες, σύκα, ελαιόλαδο και ελιές Καλαμών.

Οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις επίσης παρέχουν προγράμματα επιμόρφωσης για ανέργους, που στοχεύουν στην απόκτηση γνώσεων και εξειδίκευσης έτσι ώστε να αντεπεξέλθουν στη σύγχρονη αγορά εργασίας. Παράλληλα διοργανώνουν ομιλίες και ημερίδες από εμπειρογνώμονες με αντικείμενα την ανεργία, την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, που μπορούν να βοηθήσουν

στον προσανατολισμό των ανέργων σε επαγγέλματα που τους ελκύουν και τους ταιριάζουν (Τερτσινίδου, 2008).

Παραδείγματα Δήμων και Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης που εφαρμόζουν ενεργητικά προγράμματα πολιτικών απασχόλησης για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες είναι ο Δήμος Καλλιθέας, ο Δήμος Καλαμάτας και ο Δήμος Ζωγράφου.

Ο Δήμος Καλλιθέας με σκοπό να ενισχύσει την κατάρτιση και την ειδίκευση των ανέργων και των εργαζόμενων της περιοχής και όχι μόνο, προχώρησε στην ίδρυση Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης. Το κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης του Δήμου Καλλιθέας, ως κοινωφελής μη-κερδοσκοπική δημοτική επιχείρηση, πραγματοποιεί προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης παρέχοντας ευκαιρίες για επαγγελματική εξάσκηση με ενέργειες και δραστηριότητες που περιλαμβάνουν έρευνες και ημερίδες, εκπαιδευτικά βιβλία για τους επιμορφούμενους, αλλά και τη δυνατότητα παρακολούθησης επιδοτούμενων ολοκληρωμένων προγραμμάτων από άλλους φορείς. Επιπλέον έχει ιδρύσει Κέντρο Πληροφόρησης Νέων που σχετίζεται με την ενημέρωση για θέματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, ενώ διαθέτει και Συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες, μέσα από τις οποίες προάγεται η απασχολησιμότητα των καταρτιζόμενων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση του Δήμου Καλαμάτας από την πλευρά της πραγματοποιεί τακτικά μη-κερδοσκοπικά προγράμματα, σεμινάρια και ημερίδες ενημέρωσης για ανέργους και εργαζομένους σχετικά με τις επαγγελματικές προοπτικές της πόλης, η οποία βασίζεται κατά κύριο ρόλο στην υψηλή γεωργική της παραγωγικότητα (Φλώρου, 2011).

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση του Δήμου Ζωγράφου, διαθέτει Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης, Κέντρο συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών για ανέργους καθώς και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών που υλοποιούνται μέσω της δράσης Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής, μέσα από τα οποία παρέχει ενημέρωση, υποστήριξη και εκπόνηση προγραμμάτων επιμόρφωσης και κατάρτισης. Το κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης «Ηριδανός» του Δήμου Ζωγράφου προσφέρει προγράμματα κατάρτισης για ανέργους οποιουδήποτε εκπαιδευτικού επιπέδου και για ευάλωτες στην ανεργία ομάδες όπως οι γυναίκες, οι μακροχρόνια άνεργοι, άτομα με αναπηρίες και μετανάστες.

Το κέντρο συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών προς ανέργους του Δήμου Ζωγράφου εστιάζει κυρίως στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας κοινωνικών ομάδων που έχουν

περιθωριοποιηθεί και συνεπώς στην μείωση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων. Το κέντρο παρέχει υπηρεσίες ψυχολογικές και συμβουλευτικής, δραστηριότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές δεξιότητες, υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού και επιχειρηματικότητας, ενώ και συμβουλές για την εύρεση εργασίας σε γυναίκες και σε άλλες κοινωνικές ομάδες.

3.3.1 Τρέχοντα Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την Αντιμετώπιση της Ανεργίας

Σύγχρονα προγράμματα και ενέργειες που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανεργίας σε τοπικό επίπεδο περιλαμβάνουν τα σεμινάρια και την κατάρτιση για εύρεση εργασίας που παρέχονται στους κατοίκους των διαφόρων περιοχών. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι του Δήμου Νεάπολης-Συκεών, και ειδικότερα η παρέμβαση του Συμβουλευτικού Σταθμού Νεάπολης, στον οποίο πραγματοποιούνται εβδομαδιαία σεμινάρια και συναντήσεις ενημέρωσης με άνεργες γυναίκες και άνδρες, μέσω του Τμήματος Κοινωνικής Προστασίας του δήμου. Η συγκεκριμένη παρέμβαση υποστηρίζει περίπου εκατό έως 150 ανέργους ανά μήνα, παρέχοντας ομαδική και εξατομικευμένη πληροφόρηση σχετικά με την απασχόληση και βοηθώντας τους να δημιουργήσουν το βιογραφικό τους σημείωμα, να προετοιμαστούν για να δώσουν συνέντευξη για θέσεις εργασίας και γενικά να αναπτύξουν ένα πλάνο για να αναζητήσουν με επιτυχία εργασία, ενώ παράλληλα τους παρέχουν κίνητρα για να συνεχίσουν να προσπαθούν να βρουν απασχόληση υπό τις αντίξοες συνθήκες της σύγχρονης αγοράς εργασίας (Δήμος Νεάπολης-Συκεών, 2021).

Επί του προβλήματος της ανεργίας στην Ελλάδα ο Δήμαρχος Νεάπολης-Συκεών, Σίμος Δανηλίδης, αναφέρει στον ιστότοπο του Δήμου ότι «στην πατρίδα μας θα πρέπει να αξιοποιηθεί το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Σε όλη την Ευρώπη η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει ενεργό και πρωτεύοντα ρόλο στη στήριξη του ανέργου, στη συμβουλευτική στην απασχόληση, στην κατάρτιση, στην επιμόρφωση και στην προώθηση στην εργασία. Από την Ιβηρική χερσόνησο μέχρι τη Σκανδιναβία οι δήμοι όλων των χωρών της Ευρώπης λειτουργούν ως δομές στήριξης των ανέργων και προώθησης στην εργασία. Επιτέλους και στην πατρίδα μας θα πρέπει να γίνει το μεγάλο βήμα».

Πέρα από τη λειτουργία Συμβουλευτικών Σταθμών, ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών αλλά και άλλοι Δήμοι δραστηριοποιούνται στη δημιουργία και διεξαγωγή προγραμμάτων κοινωφελούς

εργασίας που αυξάνουν την απασχολησιμότητα της περιοχής τους (Δήμος Νεάπολης-Συκεών, 2021). Η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ) είναι κατά το παρόν διάστημα ενεργή σε προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, μέσα από τα οποία σκοπός είναι να πραγματοποιούνται προσλήψεις ανέργων στις θέσεις εργασίας και στις ειδικεύσεις που κάθε Δήμος έχει ανάγκες (ΚΕΔΕ, 2021). Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά το προηγούμενο έτος 2020 πραγματοποιήθηκαν 27.000 προσλήψεις από προκηρυγμένες θέσεις διάρκειας 8 μηνών (ΚΕΔΕ, 2021), στο πλαίσιο του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας «Πρόωθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα.»

Επιπρόσθετα, η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) διοργανώνει και πραγματοποιεί δράσεις «Εναρμόνισης Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» για τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.), που απασχολούν δημιουργικά παιδιά από 5 έως 12 ετών, μητέρων ανέργων ή εργαζομένων, και που έχουν ως σκοπό την απασχόληση των παιδιών μέσω σύγχρονων παιδαγωγικών πρακτικών και ομαδικών δραστηριοτήτων (ΕΕΤΑΑ, 2021α). Ένας ακόμη στόχος αυτών των δράσεων είναι η ισότιμη πρόσβασή των γυναικών στην εργασία αλλά και των ευπαθών ομάδων σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες» (ΕΕΤΑΑ, 2021β).

Ο αριθμός των μητέρων και παιδιών που επωφελούνται από αυτές τις δράσεις παρουσιάζουν αυξητική τάση την τελευταία δεκαετία. Συγκεκριμένα, κατά το διάστημα 2010-2011, ο αριθμός των παιδιών που ήταν εγγεγραμμένα στα Κ.Δ.Α.Π. ήταν 24.034. Μετά από τρία μόλις χρόνια, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 70.939 παιδιά, ενώ το διάστημα 2019-2020 τα παιδιά που απασχολούνταν δημιουργικά στα Κ.Δ.Α.Π. εκτός των ωρών του σχολείου είχε φθάσει στα 141.396 (ΕΕΤΑΑ, 2021α).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι μια ακόμα δράση με την οποία οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις συμβάλλουν στην ένταξη ανέργων στην αγορά εργασίας, είναι η λειτουργία των Κοινωνικών Φροντιστηρίων, τα οποία αν και δεν έχουν δημιουργηθεί από τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις εντούτοις βασίζονται κατά πολύ σε αυτές για τη λειτουργία τους. Η φοίτηση στα κοινωνικά φροντιστήρια ικανοποιεί κάποιες σημαντικές εκπαιδευτικές ανάγκες και προάγει την απασχολησιμότητα των φοιτώντων ωθώντας τους να ενταχθούν ή να ενταχθούν ξανά στην αγορά εργασίας (Μπάκας, 2013).

Στο παραπάνω κεφάλαιο παρουσιάστηκαν πολιτικές και προγράμματα της εκάστοτε Τοπικής Αυτοδιοίκησης που συμβάλλουν στην εξάλειψη της ανεργίας των γυναικών στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Ειδικότερα, έγινε αναφορά στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, που έχουν ως στόχο να βοηθήσουν συγκεκριμένες ευάλωτες στην ανεργία κοινωνικές ομάδες όπως οι γυναίκες και τα άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να μειωθεί η ανεργία και να προαχθεί η ισορροπία στην αντιπροσώπευση των δύο φύλων στην απασχόληση. Επιπλέον αναφέρθηκαν και τα προβλήματα που μπορεί να παρουσιαστούν στην εφαρμογή των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης. Τέλος, παρουσιάστηκαν παραδείγματα Τοπικών Αυτοδιοικήσεων οι οποίες έχουν εφαρμόσει και εφαρμόζουν αυτό το διάστημα ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης με παροχή προγραμμάτων κατάρτισης, σεμιναρίων, ημερίδων και άλλων δραστηριοτήτων για τους ανέργους.

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία και Αποτελέσματα

Το επόμενο κεφάλαιο αναλύει τη μεθοδολογία της έρευνας σχετικά με το επίπεδο ανεργίας που βιώνουν οι γυναίκες στην Ελλάδα κατά τα τελευταία 10 χρόνια, ανάμεσα στα δύο φύλα, αλλά και την επίδραση του φύλου, της ηλικίας και του επιπέδου εκπαίδευσης στα ποσοστά της ανεργίας στις γυναίκες.

4.1. Μεθοδολογία της Μελέτης

4.1.1 Σχεδιασμός Μελέτης

Το ερευνητικό μέρος της εργασίας χρησιμοποιεί δευτερογενή δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat), καθώς και επιπρόσθετα δευτερογενή δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕλΣτατ) για το τέταρτο τρίμηνο του 2020, προκειμένου να εξετάσει μέσω επαγωγικής στατιστικής ανάλυσης το βαθμό ανεργίας των Ελληνίδων κατά τα τελευταία 10 χρόνια, τη σχέση του με τον αντίστοιχο βαθμό ανεργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον μελετά τη σχέση του επιπέδου ανεργίας των γυναικών με το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων ΕΕ1 («Ποιο είναι το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες;») και ΕΕ4 («Ποια είναι η επίδραση των δημογραφικών στοιχείων των γυναικών στα επίπεδα ανεργίας τους»), και των αντίστοιχων ερευνητικών υποθέσεων H1 ως H4, χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενή δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat).

Τα αποτελέσματα της μελέτης περιλαμβάνουν τις εξής στατιστικές αναλύσεις. Αρχικά πραγματοποιήθηκε περιγραφική ανάλυση για τις μεταβλητές της μελέτης, με αναφορά των μέσων ποσοστών ανεργίας ανά περίπτωση. Στη συνέχεια, για την απάντηση της πρώτης ερευνητικής υπόθεσης («H1. Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των γυναικών της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2011-2020;») χρησιμοποιήθηκε στατιστικός έλεγχος ενός δείγματος (one sample t-test), με τον μέσο όρο ανεργίας των γυναικών της Ελλάδας για τα έτη 2011-2020 να συγκρίνεται με τον συνολικό μέσο όρο ανεργίας της ΕΕ27. Για την απάντηση της δεύτερης υπόθεσης («H2. Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των δύο φύλων στην Ελλάδα την περίοδο 2011-2020;»), χρησιμοποιήθηκε έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων t-test με το φύλο ως ανεξάρτητη μεταβλητή και το ποσοστό ανεργίας ως εξαρτημένη μεταβλητή. Στην τρίτη

(«H3. Υπάρχει επίδραση της ηλικίας στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020;») και την τέταρτη υπόθεση («H4. Υπάρχει επίδραση του εκπαιδευτικού επιπέδου στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020;»), χρησιμοποιήθηκαν έλεγχοι ανάλυσης διακύμανσης ANOVA, με το μέσο ποσοστό ανεργίας ως εξαρτημένη και μεταβλητή και την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο ως ξεχωριστές ανεξάρτητες μεταβλητές. Τα δεδομένα καταχωρήθηκαν, κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν στατιστικά μέσα από τη χρήση του προγράμματος Spss Έκδοση 25.

4.1.2 Δείγμα

Το δείγμα της μελέτης είναι ο ελληνικός και ο Ευρωπαϊκός πληθυσμός, όπως καταγράφηκε από τη Eurostat κατά τα έτη 2011 έως 2021, καθώς και από την ΕλΣτατ για το τέταρτο τρίμηνο του 2020. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσα από το διαδικτυακό χώρο της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας και αφορούν τους ανέργους στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4.1.3 Εργαλείο Μέτρησης

Η μέτρηση των μεταβλητών στις βάσεις δεδομένων της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat, 2021a, 2021b), καθώς και της ΕλΣτατ (2020), έχει πραγματοποιηθεί μέσα από γενικές πληροφορίες για τον πληθυσμό της κάθε χώρας, οι οποίες διατίθενται από τις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το ποσοστό ανεργίας, το φύλο, η ηλικία, και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Για τη συλλογή των δεδομένων δεν απαιτήθηκε χρήση ερωτηματολογίου, ούτε και προσωπική επαφή με τους συμμετέχοντες. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν σχετίζονται με την ανεργία των γυναικών σε Ελλάδα και Ευρώπη κατά φύλο, ηλικιακή ομάδα και εκπαιδευτικό επίπεδο.

4.1.4 Διαδικασία

Μετά από μελέτη του ιστοχώρου της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας Eurostat, εντοπίστηκαν δεδομένα που αφορούν το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατά τα τελευταία 10 χρόνια σε Ελλάδα και Ευρώπη. Επιπλέον λήφθηκαν υπόψη τα στοιχεία του φύλου («άνδρες»,

«γυναίκες»), της ηλικιακής ομάδας («15-24», «25-39», «40-59», «60-64») και του επιπέδου εκπαίδευσης («πρωτοβάθμια», «δευτεροβάθμια», «τριτοβάθμια»). Οι διαδικτυακοί σύνδεσμοι για πρόσβαση στις βάσεις δευτερογενών δεδομένων της Eurostat παρατίθενται στις βιβλιογραφικές αναφορές (Eurostat, 2021a, 2022b). Λήφθηκαν υπόψη τα διαθέσιμα δεδομένα για την ανεργία των γυναικών κάθε ηλικίας από τα 15 έως τα 64 έτη. Επιπλέον λήφθηκαν δεδομένα υπό τη μορφή πίνακα από την ΕΛΣτατ (2020) που αφορούν τις άνεργες γυναίκες και τους άνεργους άνδρες 15 ετών και πάνω ανά ηλικία και διάρκεια εργασίας για το τέταρτο τρίμηνο του 2020.

Επιλέχθηκε να ελεγχθεί η σχέση των δεδομένων της Ελλάδας με τα δεδομένα από τις 27 τρέχουσες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ27) μετά από την αποχώρηση της Αγγλίας, γιατί αυτή η επιλογή παρείχε τη μέση ανεργία της ΕΕ για το 2020 που απουσίαζε από τα δεδομένα για την ΕΕ28.

Το παρόν κεφάλαιο παρουσίασε τα θέματα που αφορούν την μεθοδολογία της ποσοτικής μελέτης που πραγματοποιήθηκε με χρήση δευτερογενών δεδομένων, συμπεριλαμβάνοντας τον σχεδιασμό της έρευνας και τη στατιστική ανάλυση των υπό μελέτη μεταβλητών, το δείγμα και τη διαδικασία που ακολουθήθηκε.

4.2. Αποτελέσματα της Μελέτης

4.2.1 Απάντηση Ερευνητικών Υποθέσεων

Στην πρώτη ερευνητική υπόθεση H1, «Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των γυναικών της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 2011-2020;», η ανεργία των γυναικών, σε ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού, στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 κρατών-μελών (ΕΕ27) παρουσιάζεται στον Πίνακα 1. Όπως φαίνεται, η Ελλάδα έχει σταθερά υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από τον μέσο όρο της ΕΕ για κάθε έτος ξεχωριστά με την ανεργία στην ΕΕ27 να μειώνεται ενώ την ανεργία στην Ελλάδα να παραμένει σταθερή ή να αυξάνεται. Το ποσοστό ανεργίας των Ελληνίδων κατά το διάστημα 2011-2020 ήταν 26.0%, ενώ η γυναικεία ανεργία της ΕΕ27 για το ίδιο διάστημα ήταν 9.4%.

Πίνακας 1

Ανεργία γυναικών κατά το διάστημα 2011-2020 σε Ελλάδα και ΕΕ27

Ανεργία ανά Έτος	Ποσοστό ΕΕ27	Ποσοστό Ελλάδα
2011	10.10	21.50
2012	11.00	28.20
2013	11.50	31.40
2014	11.10	30.20
2015	10.20	28.90
2016	9.40	28.10
2017	8.50	26.10
2018	7.60	24.20
2019	7.10	21.50
2020	7.40	19.80
2011-2020	9.39	25.99

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, η διαφορά του επιπέδου ανεργίας ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΕΕ27 ήταν στατιστικά σημαντική ($t(9) = 13.00, p < 0.0005$). Κατά συνέπεια, η ερευνητική υπόθεση H1 επιβεβαιώνεται και το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα ήταν σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ27), κατά την περίοδο 2011-2020.

Πίνακας 2

Έλεγχος ενός δείγματος t-test για τη διαφορά ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα και την ΕΕ27

Test Value = 9.39			
	t	df	p
2011-2020	13.004	9	.000

Στη δεύτερη ερευνητική υπόθεση Η2, «Υπάρχει σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των δύο φύλων στην Ελλάδα την περίοδο 2011-2020;», όπως φαίνεται στον Πίνακα 3 (ΕλΣτατ, 2020), συνολικά 408.500 γυναίκες ήταν άνεργες στο τέλος του έτους 2020, σε σύγκριση με 341.600 άνδρες άνεργους στο τέλος του ίδιου χρόνου. Οι γυναίκες είχαν υψηλότερη ανεργία από τους άνδρες, με την ανεργία να διαρκεί μέχρι 2 μήνες και 6 μήνες και πάνω, ενώ οι άνδρες είχαν υψηλότερη ανεργία μόνο για διάστημα ανεργίας με διάρκεια από 3 έως 5 μήνες. Ιδιαίτερα εμφανής ήταν η αυξημένη ανεργία των γυναικών στις ηλικίες 25-29 ετών (71.200), 30-44 ετών (169.700) και 45-64 ετών (128.200), έναντι των ανδρών ηλικίας 25-29 ετών (63.200), 30-44 ετών (115.100) και 45-64 ετών (117.900).

Πίνακας 3

Άνεργοι 15 ετών και άνω ανά ηλικία, διάρκεια ανεργίας και φύλο (σε χιλιάδες) – Δ' Τρίμηνο 2020

Ηλικία και Φύλο	Διάρκεια Ανεργίας					Σύνολο
	< 1 μήνα	1-2 μήνες	3-5 μήνες	6-11 μήνες	> 11 μήνες	
Άντρες	12.0	26.2	29.9	49.3	220.3	341.6
15-19 ετών	0.0	0.6	1.9	0.6	1.5	4.5
20-24 ετών	1.7	3.2	4.6	4.3	19.0	33.9
25-29 ετών	2.5	7.0	8.2	10.1	34.4	63.2
30-44 ετών	4.0	9.1	7.9	17.5	75.2	115.1
45-64 ετών	3.7	6.1	7.2	16.5	83.7	117.9
65 ετών και άνω	0.1	0.2	0.0	0.3	6.5	7.1
Γυναίκες	12.2	28.6	26.1	57.8	277.6	408.5
15-19 ετών	0.6	1.1	1.1	2.0	0.6	5.3
20-24 ετών	1.5	2.1	2.2	5.0	19.5	31.4
25-29 ετών	3.9	6.6	5.5	11.7	41.9	71.2
30-44 ετών	3.6	12.3	11.3	24.1	116.1	169.7
45-64 ετών	2.6	6.5	5.9	14.6	97.1	128.2
65 ετών και άνω	0.0	0.0	0.1	0.3	2.4	2.8

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4, το μέσο ποσοστό ανεργίας των Ελλήνων ανδρών κατά το διάστημα 2011-2020 ήταν 18.8%, ενώ το ποσοστό ανεργίας των Ελληνίδων για το ίδιο χρονικό διάστημα ήταν υψηλότερο με 26.0%.

Πίνακας 4

Ανεργία των δύο φύλων στην Ελλάδα κατά το διάστημα 2011-2020

Ανεργία ανά Έτος	Ποσοστό Άνδρες	Ποσοστό Γυναίκες
2011	15.20	21.50
2012	21.60	28.20
2013	24.50	31.40
2014	23.70	30.20
2015	21.80	28.90
2016	19.90	28.10
2017	17.80	26.10
2018	15.40	24.20
2019	14.00	21.50
2020	13.60	19.80
2011-2020	18.75	25.99

Ο έλεγχος t-test (Πίνακας 5) έδειξε πως υπήρχε στατιστικά σημαντική διαφορά στα επίπεδα ανεργίας μεταξύ των ανδρών και των γυναικών ($t(18) = -3.99$, $p = 0.001$). Κατά συνέπεια, η υπόθεση H_2 έγινε αποδεκτή αφού στην Ελλάδα οι γυναίκες είχαν σημαντικά υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από ό,τι οι άνδρες κατά το διάστημα 2011-2020.

Πίνακας 5

Έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων t-test για τη διαφορά της ανεργίας των Ελληνίδων ανά φύλο

	t	df	p
2011-2020	-3.987	18	.001

Για την τρίτη ερευνητική υπόθεση H3, «Υπάρχει επίδραση της ηλικίας στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020;», ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων ανά ηλικιακή ομάδα. Οι ηλικίες 15-24 ετών είχαν το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (51.1%), ακολουθούμενο από το ποσοστό ανεργίας των γυναικών 25-39 ετών (30.1%), των γυναικών 40-59 ετών (20.7%) και των γυναικών άνω των 60 ετών (13.0%).

Πίνακας 6

Ανεργία Ελληνίδων ανά ηλικιακή ομάδα κατά το διάστημα 2011-2020

Ηλικία	Ποσοστό ανεργίας
15-24 ετών	51.08
25-39 ετών	30.13
40-59 ετών	20.73
60-64 ετών	12.98

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 7, οι παρατηρούμενες διαφορές στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων ήταν στατιστικά σημαντικές ($F(3,36) = 86.79, p < 0.0005$). Οι πολλαπλές συγκρίσεις Bonferroni που πραγματοποιήθηκαν στη συνέχεια, έδειξαν ότι όλες οι ηλικιακές διαφορές στα επίπεδα ανεργίας ήταν στατιστικά σημαντικές, με τις νεότερες γυναίκες να εμφανίζουν μεγαλύτερη ανεργία από τις μεγαλύτερες ηλικίες. Αναλυτικά, οι γυναίκες 15-24 ετών είχαν υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από όλες τις άλλες ηλικιακές ομάδες ($p < 0.01$), οι γυναίκες 25-39 ετών είχαν μεγαλύτερη ανεργία από τις γυναίκες 40 ετών και πάνω ($p < 0.01$), οι γυναίκες 40 έως 59 ετών είχαν υψηλότερη ανεργία από τις γυναίκες 60 ετών και πάνω ($p < 0.05$).

Κατά συνέπεια, η ερευνητική υπόθεση H3 επιβεβαιώνεται και η ηλικία επιδρούσε στατιστικά σημαντικά στο επίπεδο ανεργίας, όπου όσο μικρότερη ηλικία είχαν οι Ελληνίδες, τόσο μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρουσίαζαν για το διάστημα 2011-2020.

Πίνακας 7

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA για τη διαφορά της ανεργίας των Ελληνίδων ανά ηλικία

	F	df	p
2011-2020	86.789	3	.000

Στην τέταρτη και τελευταία ερευνητική υπόθεση H4, «Υπάρχει επίδραση του εκπαιδευτικού επιπέδου στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων την περίοδο 2011-2020;», ο Πίνακας 8 παρουσιάζει την περιγραφική στατιστική για την ανεργία ανά εκπαιδευτικό επίπεδο των Ελληνίδων ανέργων. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας είχαν οι απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με 20.2%, ενώ οι απόφοιτες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είχαν μεγαλύτερα και παρόμοια ποσοστά ανεργίας (27.4% και 30.5%, αντίστοιχα).

Πίνακας 8

Ανεργία Ελληνίδων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο κατά το διάστημα 2011-2020

Εκπαίδευση	Ποσοστό ανεργίας
Πρωτοβάθμια	27.37
Δευτεροβάθμια	30.47
Τριτοβάθμια	20.23

Σύμφωνα με τον Πίνακα 9, οι διαφορές των επιπέδων ανεργίας των Ελληνίδων ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο ήταν στατιστικά σημαντικές ($F(2,27) = 18.09, p < 0.0005$). Σε ελέγχους Bonferroni που πραγματοποιήθηκαν, βρέθηκε ότι οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είχαν σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας από τις απόφοιτες πρωτοβάθμιας ($p = 0.001$) και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ($p < 0.0005$). Συνεπώς, η υπόθεση H4 έγινε αποδεκτή και το εκπαιδευτικό επίπεδο επηρέαζε την ανεργία των γυναικών, με τις απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να έχουν σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας από τις απόφοιτες χαμηλότερων εκπαιδευτικών βαθμίδων.

Πίνακας 9

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA για τη διαφορά ανεργίας των Ελληνίδων ανά επίπεδο εκπαίδευσης

	F	df	p
2011-2020	18.094	2	.000

Το κεφάλαιο που προηγήθηκε παρουσίασε τα αποτελέσματα της μελέτης για το ποσοστό της ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα κατά το διάστημα 2011-2020, αλλά και την ανεργία των γυναικών και των ανδρών 15 ετών και πάνω ανά ηλικιακή ομάδα κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2020, ενώ συγκρίθηκαν με χρήση στατιστικών ελέγχων οι σχέσεις ανάμεσα στην ανεργία των γυναικών στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και την επίδραση του φύλου, της ηλικίας και του μορφωτικού επιπέδου στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων. Το ακόλουθο τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζει τα συμπεράσματα από τη μελέτη και απαντά στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν.

Κεφάλαιο 5. Συζήτηση

Η παρούσα εργασία στο θεωρητικό μέρος παρείχε μία ανασκόπηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας ως προς την ανεργία των γυναικών, αναφέρθηκε στα αίτια και τις συνέπειες της ανεργίας και παρουσίασε τις εκάστοτε τοπικές αυτοδιοικήσεις και τα προγράμματα που προσφέρουν ως φορείς που μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στον περιορισμό της ανεργίας των γυναικών. Επιπλέον, στο εμπειρικό μέρος μελετήθηκε με χρήση δευτερογενών δεδομένων από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) για τη δεκαετία 2011-2020, το ποσοστό της ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και η επίδραση του φύλου, της ηλικιακής ομάδας και του εκπαιδευτικού επιπέδου στον βαθμό ανεργίας των Ελληνίδων. Επιπλέον λήφθηκαν δεδομένα, υπό τη μορφή πίνακα, από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕλΣτατ) για το τέταρτο τρίμηνο του 2020 που αφορούν τις άνεργες γυναίκες και τους άνεργους άνδρες 15 ετών και πάνω ανά ηλικία και διάρκεια εργασίας για το τέταρτο τρίμηνο του 2020.

Στο πλαίσιο του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος (EE1), το ποσοστό ανεργίας των Ελληνίδων κατά τη δεκαετία 2011-2020 ήταν 26%, σε σύγκριση με τους άνδρες που είχαν ανεργία 19% αλλά και τις γυναίκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είχαν μέσο ποσοστό ανεργίας 9% για το ίδιο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, η διαφορά του επιπέδου της ανεργίας στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (EE27) ήταν στατιστικά σημαντική (υπόθεση H1), και οι γυναίκες στην Ελλάδα έχουν το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με τις Ευρωπαίες ομότιμές τους.

Στη βιβλιογραφική ανασκόπηση καταγράφηκε το γεγονός ότι η ανεργία των γυναικών είναι η υψηλότερη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Anastasiou et al., 2015, Tudora et al., 2015), αφού σε χώρες σαν την Ελλάδα, την Ισπανία και την Ιρλανδία, που έχουν πληγεί περισσότερο από τις πολιτικές παρεμβάσεις στην εθνική οικονομία και τα μνημόνια, έχει υπάρξει μία δυσανάλογη περικοπή μισθών και άλλων παροχών. Επ' αυτού, η οικονομική κρίση (Anastasiou et al., 2015, Daskalaki et al., 2021, Kosyfologu, 2018, Pollard, 2013, Vaiou, 2016) αλλά και η υγειονομική κρίση του covid-19 έχουν εντείνει τις ανισότητες των δύο φύλων στην απασχόληση, ιδιαίτερα για τις χώρες των Βαλκανίων.

Στο πλαίσιο του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος EE2 μελετήθηκαν, μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση που προηγήθηκε, τα αίτια της ανεργίας. Τα συμπεράσματα συνιστούν, μεταξύ άλλων, ότι ιστορικά έχει υπάρξει μία άνιση αντιμετώπιση μεταξύ ανδρών και γυναικών αναφορικά με την απασχόληση (Heater, 1999, Jarvis, 2004), η οποία ενώ έχει σταδιακά αμβλυνθεί ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (Ngai & Petrongolo, 2017, Symeonidou, 1998) αλλά και την επίδραση του φεμινιστικού κινήματος (Vaiou & Stratigaki, 1989), εντούτοις έχει επανεμφανιστεί ως απότοκο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 και των μετέπειτα κοινωνικοπολιτικών σχεδιασμών και εξελίξεων (Bal-Domańska, 2021, Drydakis, 2015, Kentikelenis et al., 2014). Κάποιοι παράγοντες της γυναικείας εργασίας είναι οι οικονομικοί παράγοντες και οι αλληλένδετοι κοινωνικοί παράγοντες, που περιλαμβάνουν τις οικονομικές κρίσεις και την αντιμετώπισή τους σε πολιτικό επίπεδο (Parisi et al., 2018), καθώς και παράγοντες της ιστορικής εξέλιξης της θέσης της γυναίκας στην κοινωνία και στην απασχόληση. Οι δομικές και τεχνολογικές αλλαγές, οι νομικές ρυθμίσεις και οι μέθοδοι διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής, η παιδεία και η εκπαίδευση, οι πολιτισμικές επιδράσεις αλλά και οι δημογραφικοί παράγοντες (Bal-Domańska, 2021) συνιστούν παράγοντες που επηρεάζουν τη γυναικεία απασχόληση. Ένας παράγοντας που μπορεί να αποτελεί τόσο αίτιο όσο και συνέπεια της ανεργίας είναι το φύλο (Álvaro et al., 2019) και η διαιώνιση των ανισοτήτων μεταξύ ανδρών και γυναικών (Gill & Roberts, 2011, Hozic & True, 2016, Karamessini & Rubery, 2013).

Σε ό,τι αφορά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα EE3, κάποιες από τις σημαντικότερες συνέπειες που έχει η ανεργία για τις γυναίκες και άλλες κοινωνικές ομάδες καθώς και για τον γενικό πληθυσμό, είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση (Álvaro et al., 2019, Waters & Moore, 2002b), η συμπτωματολογία κατάθλιψης (Álvaro et al., 2019, Stankunas et al., 2006) και ευρύτερα η ψυχολογική και η σωματική υγεία (Drydakis, 2015). Αν και αρκετές μελέτες έχουν βρει πως η ψυχολογική κατάσταση των ανδρών επηρεάζεται πιο πολύ και πιο άμεσα από την ανεργία (Moser, 2009, Schmitt, 2008), η ολοένα και αυξανόμενη ταύτιση των γυναικών με την εργασία τους κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει επαναπροσδιορίσει την κοινωνική ταυτότητα των γυναικών και προκαλώντας συμπτώματα κατάθλιψης και χαμηλής αυτοεκτίμησης (Lee & Owens, 2002, Tajfel & Turner, 1979, Waters & Moore, 2002a).

Στο τέταρτο ερευνητικό ερώτημα ΕΕ4, εξετάστηκε κατά πόσο τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γυναικών επηρεάζουν τα επίπεδα ανεργίας τους. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε ότι παράγοντες όπως το φύλο (European Institute for Gender Equality, 2019b, Eurostat, 2016a, 2018, 2019) και το επίπεδο εκπαίδευσης (Álvaro et al., 2019, Bal-Domańska, 2020, Barabaschi & Mussida, 2016, ILO, 2017, Ryczkowski & Zinecker, 2020) μπορούν να επηρεάσουν τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών. Οι άνδρες τείνουν να υποφέρουν περισσότερο από την ανεργία σε περιβάλλοντα στα οποία υπάρχει παραδοσιακός διαμοιρασμός ρόλων, όπου οι γυναίκες μπορούν να αυτοπροσδιοριστούν και να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους τόσο ως μέρος της αγοράς εργασίας όσο και στο πλαίσιο των οικιακών και της άμεσης φροντίδας της οικογένειας (Schmitt, 2008). Αντίθετα, οι γυναίκες υποφέρουν περισσότερο από χαμηλή αυτοπεποίθηση και κατάθλιψη λόγω ανεργίας, όταν δομούν την προσωπική και κοινωνική τους ταυτότητα με βάση τον επαγγελματικό τους ρόλο σε πιο σύγχρονες κοινωνίες και προοδευτικές ή δίκαιες πολιτισμικές αξίες (Strandh et al., 2013).

Ακόμα, είναι πιθανό ότι σε οποιοδήποτε είδος κοινωνίας και αν ζουν, όταν οι γυναίκες γίνονται μητέρες για πρώτη φορά, η ανεργία μπορεί να συσχετιστεί με θετικές συνέπειες όπως η φροντίδα στο παιδί (Schmitt, 2008). Οι διαφορές της επίδρασης της ανεργίας στα δύο φύλα είναι εν πολλοίς αμφίβολες καθώς πολλές έρευνες έχουν αντικρουόμενα συμπεράσματα, με κάποιες να αναφέρουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές στα δύο φύλα (για παράδειγμα, Kroll & Lampert, 2011), άλλες να συμπεραίνουν ότι οι άνδρες δυσφορούν ψυχολογικά περισσότερο από τις γυναίκες (Paul & Moser, 2009, Wilson & Walker, 1993), και άλλες μελέτες να καταλήγουν ότι οι γυναίκες υπόκεινται πιο βαθιά σωματικά και ψυχολογικά τραύματα από την ανεργία (McKee-Ryan et al., 2005). Επ' αυτού, μία άλλη προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι άνδρες επηρεάζονται από την ανεργία πιο άμεσα, ενώ για τις γυναίκες η ψυχολογική δυσφορία της ανεργίας εμφανίζεται υπό προϋποθέσεις, όπως για παράδειγμα εάν ήταν ικανοποιημένες από την εργασία που έχασαν (Álvaro et al., 2019, Jones, 1989, McKee-Ryan et al., 2005).

Στο πλαίσιο απάντησης της ερευνητικής υπόθεσης H2, βρέθηκε ότι υπήρχε μία στατιστικά σημαντική διαφορά στο βαθμό ανεργίας των ανδρών και των γυναικών στην Ελλάδα κατά την δεκαετία 2011-2020, 26% των γυναικών έναντι 19% των ανδρών. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε παραπάνω έδειξε πως η απασχόληση των γυναικών ήταν κατά 22%

χαμηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρών το 2013 (European Institute for Gender Equality, 2019b), ενώ η παρούσα μελέτη επιβεβαιώνει το συμπέρασμα ότι αν και το διάστημα 2014-2018 η ανεργία των ανδρών και των γυναικών μειώθηκε, εντούτοις η ανεργία των γυναικών ήταν σταθερά υψηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρών (Eurostat, 2019). Το συμπέρασμα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνει επίσης την ανισότητα της απασχόλησης των δύο φύλων εις βάρος των γυναικών στους νέους ενήλικες (Eurostat, 2016a, 2018).

Για την υπόθεση H3, βρέθηκε πως υπήρχε μία στατιστικά σημαντική επίδραση της ηλικίας στα ποσοστά ανεργίας των Ελληνίδων κατά το διάστημα 2011-2020, όπου οι μικρότερες ηλικίες έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας, και καθώς αυξάνεται η ηλικία μειώνεται σταδιακά το ποσοστό της ανεργίας – από 51% στις ηλικίες 20-24 ετών μέχρι 13% στις ηλικίες άνω των 60 ετών. Επιπλέον, όπως επισημαίνει η Kambouri (2013), η απασχολησιμότητα των γυναικών μεγαλύτερης ηλικίας στην Ελλάδα έχει αυξηθεί το τελευταίο χρονικό διάστημα.

Σχετικά με την επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης στο ποσοστό ανεργίας των γυναικών (υπόθεση H4), υπήρχε μία στατιστικά σημαντική επίδραση, με τις απόφοιτες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να κινδυνεύουν λιγότερο να βρεθούν χωρίς απασχόληση από ό,τι οι απόφοιτες της πρωτοβάθμιας ή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πολλές μελέτες έχουν δείξει πως το μορφωτικό επίπεδο μπορεί να επιδράσει σημαντικά στα επίπεδα ανεργίας των γυναικών, με την κατοχή υψηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου να συνδέεται με αυξημένη πιθανότητα απασχολησιμότητας για τις γυναίκες αλλά και τους άνδρες (Álvaro et al., 2019, Bal-Domańska, 2020, Barabaschi & Mussida, 2016, ILO, 2017, Ryczkowski & Zinecker, 2020).

Τέλος, σχετικά με το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα EE5, η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην εξάλειψη της ανεργίας στις γυναίκες είναι κατά πρώτο λόγο μέσα από τη χρήση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, οι οποίες στοχεύουν να βοηθήσουν τις γυναίκες και άλλες ευαίσθητες στην ανεργία κοινωνικές ομάδες μέσα από προγράμματα κατάρτισης που οδηγούν στην απόκτηση κατάλληλων γνώσεων και ικανοτήτων για την αύξηση της πιθανότητας εισόδου ή επανεισόδου τους στην αγορά εργασίας (Γεωργιάδου, 2014, Δεδουσόπουλος, 2007, Σταμέλος, 2010, Τζώρτζη, 2012). Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις μπορούν να ιδρύσουν κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, που παρέχουν μαθήματα, επαγγελματική εμπειρία και άλλες δραστηριότητες που βελτιώνουν τις προοπτικές των ανέργων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση (Γεωργιάδου,

2014, Τερτσινίδου, 2008). Τα κοινωνικά φροντιστήρια είναι ένα ακόμα είδος κέντρου εκπαίδευσης και απασχόλησης που υποστηρίζεται από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Σε αυτά, οι συμμετέχοντες αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες και βοηθούνται, όπως και στα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, να αυξήσουν την απασχολησιμότητά τους (Μπάκας, 2013).

Τα επιμορφωτικά και επαγγελματικά κέντρα, μαζί με ειδικές υπηρεσίες υποστήριξης για τους ανέργους, βρίσκονται σε λειτουργία σε διάφορους Δήμους, όπως οι Δήμοι Ζωγράφου και Καλλιθέας, ο Δήμος Καλαμάτας και ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών. Επιπλέον, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις λειτουργούν κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.), ή παιδικά κέντρα, τα οποία αναλαμβάνουν τη φύλαξη των παιδιών για άνεργες μητέρες χωρίς κόστος (ΕΕΤΑΑ, 2021α, 2021β). Μάλιστα, η χρήση αυτών των υπηρεσιών από τις άνεργες και εργαζόμενες μητέρες να έχει σχεδόν εξαπλασιαστεί κατά την τελευταία δεκαετία, με πάνω από 140.000 παιδιά να συμμετέχουν στα Κ.Δ.Α.Π. το διάστημα 2019-2020 σε σύγκριση με 24.000 παιδιά που συμμετείχαν κατά το διάστημα 2020-2011 (ΕΕΤΑΑ, 2021α). Με αυτές και άλλες δράσεις και προγράμματα, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις έχουν τη δυνατότητα να ενισχύουν τους κατοίκους της κάθε περιοχής προκειμένου να αντεπεξέλθουν σε τυχόν οικονομικές και βιοποριστικές δυσκολίες της ζωής τους και να κοινωνικοποιηθούν – ιδιαίτερα όταν τα προγράμματα αυτά υιοθετούν αξίες όπως την εξάλειψη των ανισοτήτων και την κοινή αντιμετώπιση όλων των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Επιπλέον, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις έχουν τη δυνατότητα να ιδρύουν κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις οι οποίες προσλαμβάνουν ένα μέρος των ανέργων της κάθε τοπικής κοινωνίας (Μανιατάκης, 2013, Τζώρτζη, 2012). Παράλληλα, σε τοπικό επίπεδο, διάφοροι δήμοι είναι ενεργοί στην πραγματοποίηση προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας τα οποία ρυθμίζονται από την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ, 2021) και στοχεύουν στην πρόσληψη ανέργων σε θέσεις και ειδικότητες που αντιστοιχούν στις ανάγκες του κάθε Δήμου, αυξάνοντας την απασχολησιμότητα των κατοίκων της εκάστοτε περιοχής (Δήμος Νεάπολης-Συκεών, 2021).

Άλλες δράσεις και ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης στις οποίες επιδίδονται οι τοπικές αυτοδιοικήσεις, περιλαμβάνουν την παροχή κινήτρων στους νέους ενήλικες προκειμένου αυτοί να παρακολουθήσουν προγράμματα επιμόρφωσης που θα τους παράσχουν εφόδια για τη μελλοντική τους σταδιοδρομία και θα τους εξοικειώσουν με νέα και αναδυόμενα αντικείμενα και θέσεις

εργασίας. Επιπλέον, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις μπορούν να παρέχουν κίνητρα στις ιδιωτικές εταιρίες της περιοχής έτσι ώστε να προσλαμβάνουν ανέργους. Σε γενικές γραμμές, η εκάστοτε τοπική αυτοδιοίκηση θα πρέπει να μπορεί να υποστηρίζει την επαγγελματική κατάρτιση και την απασχολησιμότητα των κατοίκων της περιοχής της, καθώς και να προωθεί τη δημιουργία νέων ανταγωνιστικών τοπικών επιχειρήσεων, οι οποίες θα βασίζονται στη γνώση της τοπικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας, και που θα ενστερνίζονται τις αξίες της κοινής ωφελείας και της αλληλεγγύης ως μέρος του οράματος και της φιλοσοφίας τους.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνικές

Γεωργιάδου, Π. (2014). Νέοι και πολιτικές απασχόλησης. *INE «Ενημέρωση Ιούνιος 2014»*, 217, 2-15. <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/07/ENHMEROSH-IOYNIOS-20141.pdf>.

Γεωργούλης Κ.Δ., Πολιτεία, Γ' έκδοση Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα 1962

Δεδουσόπουλος, Α. (2007). *Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης: Θεωρίες και αξιολόγηση*. Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών.

Δήμος Νεάπολης-Συκεών (2021). *Γραφείο τύπου: Σεμινάρια και κατάρτιση για την εύρεση εργασίας* [online]. Δήμος Νεάπολης-Συκεών, 11 Νοεμβρίου 2021. http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/annanc?p_p_id=bs_news&p_p_action=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=2&bs_news_struts_action=%2Fext%2Fnews%2Fload&bs_news_mainid=25557&bs_news_loadaction=view&bs_news_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fhome.

Δημουλάς, Κ., & Μιχαλοπούλου, Κ. (2008). *Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης: Η περίπτωση των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στους νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας, Πρεβέζης, Λαρίσης και Φθιώτιδος* [online]. INE Μελέτες 2008. <https://www.inegsee.gr/ekdosi/Energhtikes-politikes-apasxolhshs>.

Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) (2021α). *Στατιστικά στοιχεία: Δράση «Εναρμόνιση Οικογενειακής & Επαγγελματικής Ζωής» για τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)* [online]. <https://www.eetaa.gr/kdap/statistika.pdf>.

Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) (2021β). *Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς δικαιούχους για υποβολή αιτήσεων συμμετοχής στο πλαίσιο της δράσης «εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» Περίοδος 2021-2022* [online].

ΕΕΤΑΑ, 16 Ιούλιος 2021.

http://www.eetaa.gr/enarmonisi/paidikoi_stathmoi_2021/16072021_prosklisis_enarmonisi_ada.pdf.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2015). *Έρευνα Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού 2015* [online].

<https://www.statistics.gr/documents/20181/1428462/%CE%88%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1+%CE%91%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82+%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D+%CE%94%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D+%28+%CE%A3%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%AD%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82+2015+%29.pdf/164873da-f6bb-4847-bc78-d715ad49a3bd?t=1449737164777>.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2020). *21. Άνεργοι 15+ (ομάδες ηλικιών, διάρκεια ανεργίας, φύλο) (4ο Τρίμηνο 2020)* [online].

https://www.statistics.gr/el/home?p_p_id=com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3_mvcPath=%2Fview_content.jsp&com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3_assetEntryId=17197418&com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3_type=document.

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2015). *Πρόγραμμα της ΕΕ 'Εγγυήσεις για τη Νεολαία': Τα πρώτα βήματα έγιναν, ωστόσο διαφαίνονται κίνδυνοι στο επίπεδο της υλοποίησης*. Ειδική Έκθεση Αρ. 3.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dc585c17-a385-487b-9ad7-1f8552899bb7/language-el/format-PDF>.

Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ) (2021). *Παράταση συμβάσεων covid και νέες προσλήψεις ζητά η ΚΕΔΕ: Ανοίγει η πλατφόρμα για το πρόγραμμα της κοινωφελούς εργασίας* [online]. ΚΕΔΕ, 20 Ιουλίου 2021. <https://kede.gr/paratasi-symvaseon-covid-kai-nees-proslipseis-zita-i-kede-anoigei-i-platforma-gia-to-programma-tis-koinofelous-ergasias>.

Μανιατάκης, Γ. (2013). *Τοπική αυτοδιοίκηση κι επιχειρηματικότητα: Στρατηγική και πολιτικές για ταχεία περιφερειακή ανάπτυξη, ισχυρές επιχειρήσεις και αποτελεσματικό ανθρώπινο δυναμικό*. Εκδόσεις Μανιατάκειου ιδρύματος.

Μητροπούλου, Φ., & Φερόνας, Α. (2015). Νέοι και ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. *Ο Κόσμος της Εργασίας*, 2, 30-51.

Μπάκας, Β. (2013). *Το Κοινωνικό Φροντιστήριο και το Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης Καλαμάτας* [online]. Ελευθερία, 23 Ιανουαρίου 2013, σελ. 11.

Σταμέλος, Γ. (2010). Κοινωνία της γνώσης και διά βίου μάθηση: Αντιφάσεις και αδιέξοδα. Ή η πορεία προς την κοινωνική έκρηξη. Στο Ν. Παπαδάκης & Μ. Σπυριδάκης (επιμ.), *Αγορά εργασίας, κατάρτιση, διά βίου μάθηση και απασχόληση* (σ. 4). Σιδέρης.

Τερτσινίδου, Γ. (2008). *Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης*. Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.

Τζώρτζη, Ε. (2012). Δύο προγράμματα για ανέργους στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης. *Η Καθημερινή*, 18 Φεβρουαρίου 2012, σελ. 17. <https://www.kathimerini.gr/economy/local/450780/dyo-programmata-gia-anergoys-stoys-organismoys-topikis-aytodioikisis>.

Φλώρου, Μ. (2011). *Ο επιχειρησιακός προγραμματισμός των ΟΤΑ και η συμβολή του στην τοπική ανάπτυξη: Η περίπτωση του Δήμου Καλαμάτας*. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ξενόγλωσσες

Álvaro, J. L. (1992). *Desempleo y bienestar psicológico* [Unemployment and psychological well-being]. Siglo Veintiuno.

Álvaro, J., Garrido, A., Pereira, C., Torres, A., & Barros, S. (2019). Unemployment, self-esteem, and depression: Differences between men and women. *The Spanish Journal of Psychology*, 22, E1. <https://doi.org/10.1017/sjp.2018.68>.

Anastasiou, S., Filippidis, K., & Stergiou, K. (2015). Economic recession, austerity and gender inequality at work: Evidence from Greece and other Balkan countries. *Procedia Economics and Finance*, 24, 41–49. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00610-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00610-3).

Annesley, C., & Scheele, A. (2011). Gender, capitalism and economic crisis: Impact and responses. *Journal of Contemporary European Studies*, 19(3), 335-347.

Bal-Domańska, B. (2020). The situation of youth on the european labour markets: Econometric analyses. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica*, 2(347), 23-37.

Bal-Domańska, B. (2021). The impact of macroeconomic and structural factors on the unemployment of young women and men. *Economic Change and Restructuring*. <https://doi.org/10.1007/s10644-021-09341-9>.

Balourdos, D., Chrysakis, M., Sarris, N., Tramountanis, A., & Tsantila, K. (2014). *Vulnerable social groups and discrimination in the labor market*. Papazisis.

Bambra, C. (2011). *Work, worklessness and the political economy of health*. Oxford University Press.

Bank of Greece (2014). *Inequality, poverty and social welfare in Greece*. Distributional Effects of Austerity, No. 174. Athens.

Barabaschi, B., & Mussida, C. (2016). Drivers of occupational gender desegregation in southern European countries. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 124(2), 127-160.

Boda, M., & Považanová, M. (2021). Output-unemployment asymmetry in Okun coefficients for OECD countries. *Economic Analysis and Policy*, 69, 307-323. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.12.004>.

Daskalaki, M., Fotaki, M., & Simosi, M. (2021). The gendered impact of the financial crisis: Struggles over social reproduction in Greece. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 53(4), 741–762. <https://doi.org/10.1177/0308518X20922857>.

Drydakīs, N. (2015). The effect of unemployment on self-reported health and mental health in Greece from 2008 to 2013: A longitudinal study before and during the financial crisis. *Social Science & Medicine*, 128, 43–51. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.12.025>.

Economou, M., Angelopoulos, E., Peppou, L. E., Souliotis, K., & Stefanis, C. (2016). Major depression amid financial crisis in Greece: Will unemployment narrow existing gender differences in the prevalence of the disorder in Greece? *Psychiatry Research*, 242, 260–261. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.05.041>.

Eisenberg, P., & Lazarsfeld, P. F. (1938). The psychological effects of unemployment. *Psychological Bulletin*, 35(6), 358-390. <https://doi.org/10.1037/h0063426>.

European Commission (2011). *Youth Opportunities Initiative*. European Commission Issue COM(2011) 933 final.

European Institute for Gender Equality (2019a). *Gender equality index: Work in Greece in 2019* [online]. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/domain/work/EL>.

European Institute for Gender Equality (2019b). *Gender equality index: Work in Greece in 2013* [online]. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2013/domain/work/EL>.

Eurostat (2015). *Unemployment statistics* [online]. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics.

Eurostat (2015a). *Unemployment rate by sex and age groups: Annual average, %* [dataset]. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en.

Eurostat (2015b). *Unemployment statistics* [dataset]. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics.

Eurostat (2016a). *Eurostat newsrelease: Euro area unemployment at 10.0% EU28 at 8.5%*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7720354/3-03112016-AP-EN.pdf/bf3d493b-9596-4ac9-b5ff-4e078523622a>.

Eurostat (2016b). *Harmonised unemployment rate by sex – age group 15–24* [dataset]. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teilm021&plugin=1>.

Eurostat (2018). *Harmonized unemployment rate by sex* [dataset]. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teilm020>.

Eurostat (2019). *Unemployment rates by sex, age, educational attainment level and NUTS 2 regions (%)* [database]. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfu3rt&lang=en.

Eurostat (2021a). *Unemployment by sex, age and educational attainment - annual data 2011-2020* [database]. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/une_educ_a.

Eurostat (2021b). *Unemployment rates by sex, age and educational attainment level (%) 2011-2020* [database]. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/lfsa_urgaed.

Fernandes S, & Kerneis K. (2021) Bearing the brunt: the impact of COVID-19 on women. In Friedrich Ebert Stiftung & Hans Böckler Stiftung *Women and the coronavirus crisis*. Social Europe

Gill, S., & Roberts, A. (2011). Macroeconomic governance, gendered inequality, and global crises. In B. Young, I. Bakker & D. Elson (eds.), *Questioning financial governance from a feminist perspective* (pp. 171-188). Routledge.

Hausmann, R., Tyson, R. D., & Zahidi, S. (2012). *The global gender gap index 2012*. World Economic Forum.

Heater, D. (1999). *What is citizenship?* Polity.

Hozic, A. A., & True, J. (eds.) (2016). *Scandalous economics: Gender and the politics of financial crises*. Oxford University Press.

ILO (2017). *Global employment trends for youth 2017: Paths to a better working future* [online]. International Labour Office. Geneva, October 2017. https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_737648/lang--en/index.htm.

Jahoda, M. (1982). *Employment and unemployment: A socio-psychological analysis*. Press Syndicate of the University of Cambridge.

Jahoda, M., Lazarsfeld, P. F., & Zeisel, H. (1933/1971). *Marienthal: The sociography of an unemployed community*. Aldine.

Jarvis, P. (2004). *Adult education & lifelong learning: Theory and practice*. Routledge.

Jones, L. (1989). Effect of unemployment on women. *Journal of Women and Social Work*, 4(4), 54-67. <https://doi.org/10.1177/088610998900400404>.

Kambouri, N. (2013). *Gender equality in the Greek labour market. The gaps narrow, inequalities persist: International policy analysis*. Friedrich–Ebert–Stiftung.

Karakioulafi, C. (2017). Unemployment experiences in Greece in times of crisis. *Greek Sociological Review*, 4, 13–39 [in Greek].

Karamessini, M. (2014). Women's vulnerability to recession and austerity: A different crisis, a different context. In M. Karamessini & J. Rubery (eds.), *Women and austerity: The economic crisis and the future for gender equality* (pp. 3–16). Routledge.

Karamessini, M., & Rubery, J. (eds.) (2013). *Women and austerity: The economic crisis and the future for gender equality*. Routledge.

Kentikelenis, A., Karanikols, M., Papanicolas, I., Basu, S., Reeves, A., McKee, M., & Stuckler, D. (2011). Greece's health crisis: From austerity to denialism. *Lancet*, 378, 1457–1458.

Kentikelenis, A., Karanikols, M., Reeves, A., McKee, M., & Stuckler, D. (2014). Greece's health crisis: From austerity to denialism. *Lancet*, 383, 748–753.

Korber, M. (2019). Does vocational education give a labour market advantage over the whole career? A comparison of the United Kingdom and Switzerland. *Social Inclusion*, 7(3), 202-223.

Kosyfologou, A. (2018). *Austerity, gender, inequality and feminism after the crisis* [online].

Rosa Luxembourg Foundation. <https://rosalux.gr/en/publication/gendered-aspects-austerity-regime-greece-2010-2017>.

Kroll, L. E., & Lampert, T. (2011). Unemployment, social support and health problems: Results of the GEDA study in Germany 2009. *Deutsches Ärzteblatt International*, 108(4), 47-52. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2011.0047>.

Lafleur, J.-M., & Stanek, M. (Eds.) (2017). *South–North migration of EU citizens in times of crisis*. Springer.

Lee, C., & Owens, R. G. (2002). Issues for a psychology of men's health. *Journal of Health Psychology*, 7(3), 209-217. <https://doi.org/10.1177/1359105302007003215>.

Matsaganis, M. (2013). *The Greek crisis: Social impact and policy responses*. Friedrich Ebert Stiftung.

McKee-Ryan, F., Song, Z., Wanberg, C. R., & Kinicki, A. J. (2005). Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology*, 90(1), 53-76. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.1.53>.

Ngai, L., & Petrongolo, B. (2017). Gender gaps and the rise of the service economy. *Am Econ J Macroecon*, 9(4), 1-44. <https://doi.org/10.2307/26528410>.

OECD (2013). *Health at a glance 2013* [online]. Organisation for Economic Cooperation and Development. <https://www.oecd.org/els/health-systems/Health-at-a-Glance-2013.pdf>.

OECD (2014). *Society at a glance 2014* [online]. Organisation for Economic Cooperation and Development. <https://www.oecd.org/els/societyataglance.htm>.

OECD, & The European Commission. (2019). *The Missing Entrepreneurs 2019*. OECD and The European Commission. <https://doi.org/10.1787/9789264188167-en>.

Panitsidou, E. A., Vastaki, M., & Valkanos, E. (2012). Vocational education and training of unemployed women in Greece: An initial approach. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 69, 1729–1736. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.121>.

Papadakis, N., Amanaki, E., Drakaki, M., & Saridaki, S. (2020). Employment/unemployment, education and poverty in the Greek Youth, within the EU context. *International Journal of Educational Research*, 99, 101503. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.101503>.

Papadakis, N., Kyridis, A., Drakaki, M., & Ziontaki, Z. (2018). Prometheus bound? Facets of the ongoing economic crisis' impact on the Greek higher education and the academic life. In A. Konik (ed.), *The influence of economic crisis on academic life in Greece*. Krakow Andrzej Frycz Modrzewski University.

Papageorgiou, Y., & Petousi, V. (2018). Gender resilience in times of economic crises: Findings from Greece. *Partecipazione e Conflitto*, 11(1), 145–174. <https://doi.org/10.1285/i20356609v11i1p145>.

Parisi, M. L., Demidova, O., & Marelli, E. (2015). *Labour productivity of young and adult temporary workers and youth unemployment: A cross-country analysis*. Discussion Papers 1_2015, CRISEI, University of Naples “Parthenope”, Italy.

Parisi, M. L., Marell, E., & Demidova, O. (2018). Youth unemployment, labour productivity and the evolution of the labour markets in Europe In F. E. Caroleo, O. Demidova, E. Marelli & M. Signorelli (eds.), *Young people and the labour market: A comparative perspective*, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315178424>.

Paul, K. I., & Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264-282. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.01.001>.

Perifanou, M., & Economides, A. A. (2020). Gender equality policies and initiatives for STEM skills in Greece. *International Journal of Social Policy and Education*, 2(10), 5–14.

Perugini, C., & Signorelli, M. (2010). Youth labour market performance in European regions. *Econ Chang Restruct*, 43(2), 151-185. <https://doi.org/10.1007/s10644-009-9082-8>.

Pollard, J. (2013). Gendering capital: Financial crisis, financialization and (an agenda for) economic geography. *Progress in Human Geography*, 37(3), 403-423.

Rubery, J. (2014). From ‘women and recession’ to ‘women and austerity’: A framework for analysis. In M. Karamessini & J. Rubery (eds.), *Women and austerity: The economic crisis and the future for gender equality* (pp. 17–36). Routledge.

Ryczkowski, M., & Zinecker, M. (2020). Gender unemployment in the Czech and Polish labour market. *Argumenta Oeconomica*, 2, 213-229. <https://doi.org/10.15611/aoe.2020.2.09>.

Salgado, M. F., Figari, F., Sutherland, H., & Tumino, A. (2014). Welfare compensation for unemployment in the Great Recession. *Review of Income and Wealth*, 60, S177–S204.

Schmitt, C. (2008). *Gender-specific effects of unemployment on family formation: A cross-national perspective*. Discussion Papers 841, The German Socio-Economic Panel (SOEP). Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung.

Stankunas, M., Kalediene, R., Starkuviene, S., & Kapustinskiene, V. (2006). Duration of unemployment and depression: A cross-sectional survey in Lithuania. *BMC Public Health*, 6, 174. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-6-174>.

Strandh, M., Hammarström, A., Nilsson, K., Nordenmark, M., & Russel, H. (2013). Unemployment, gender and mental health: The role of the gender regime. *Sociology of Health & Illness*, 35(5), 649-665. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2012.01517.x>.

Symeonidou, C. (1998). Employment and unemployment of women in Greece: Evaluation of relevant policies. In L. Maratou–Alipranti & A. Chatzigianni (eds.), *Unemployment, employment, education and training in Greece and France* (p.p. 181–201). EKKE [in Greek].

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.

Tudora, D., Banica, A., & Istrate, M. (2015). Evaluation of gender disparities from the Balkan countries. *Procedia Economics and Finance*, 20, 654–664.

Vaiou, D. (2016). Tracing aspects of the Greek crisis in Athens: Putting women in the picture. *European Urban and Regional Studies*, 23(3), 220-230.

Vaiou, N., & Stratigaki, M. (1989). Female employment: In-between two worlds. *Contemporary Issues*, 40, 15–24 [in Greek].

Waters, L. E., & Moore, K. A. (2002a). Reducing latent deprivation during unemployment: The role of meaningful leisure activity. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 75, 15-32. <https://doi.org/10.1348/096317902167621>.

Waters, L. E., & Moore, K. A. (2002b). Predicting self-esteem during unemployment: The effect of gender, financial deprivation, alternate roles, and social support. *Journal of Employment Counseling*, 39(4), 171-189. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2002.tb00848.x>.

Wilson, S. H., & Walker G. M. (1993). Unemployment and health: A review. *Public Health*, 107(3), 153-162. [https://doi.org/10.1016/S0033-3506\(05\)80436-6](https://doi.org/10.1016/S0033-3506(05)80436-6).

Wollstonecraft, M. (2004). *A vindication of the rights of woman*. Penguin.

Zambarloukou, S. (2015). Greece after the crisis: Still a south European welfare model? *European Societies*, 17, 653–673.